

DE BIJBELLEESCLUB – 2

Zeven
gelijkenissen
uit het
evangelie van
Lukas

Age Romkes

DE BIJBELLEESCLUB - 2

Zeven gelijkenissen van Jezus uit het evangelie van Lukas

Gefingeerd verslag van de gespreksavonden
van een groep van zeven vrienden
die samen een paar gelijkenissen van Jezus lezen

Met gespreksvragen voor bijbelkringen

© Age Romkes

Dit document mag, zonder commercieel oogmerk, voor
bijbelstudiedoeleinden ongewijzigd verder verspreid worden.

Woord vooraf

Er zijn bijbelkringen in allerlei soorten en maten. En laten we eerlijk zijn: ze zijn niet allemaal even spannend. Maar wat zou er gebeuren als zeven vrienden, nadat één van hen een geestelijke opleving heeft doorgemaakt, besluiten om samen de Bijbel te gaan lezen. Zeven vrienden met verschillende achtergronden, van overtuigd christen tot agnost, van reformatorisch tot evangelisch. Maar allemaal bereid om onbevangen te lezen, open en eerlijk van gedachten te wisselen en te leren van wat ze ontdekken. Dat kun je lezen in dit boek. Ter lering en vermaak. Voor persoonlijk lezen en voor bespreking in de kring.

Meer over ontdekkend bijbellezen (observeren - interpreteren - toepassen) kun je lezen in Hylke Britstra, Age Romkes & Johannes Woudstra, *Samen de Bijbel ontdekken. Handboek voor bijbelstudie en bijbelkring*. Utrecht: KokBoekencentrum, 2021.

Als er letterlijk uit de Bijbel geciteerd wordt, is de Herziene Statenvertaling gebruikt, tenzij anders vermeld. Meestal wordt de bijbeltekst daarnaast ook in eigen woorden weergegeven.

Uit dit boek valt veel te leren over het lezen van de Bijbel in het algemeen en de gelijkenissen in het bijzonder. Verder komen er hier en daar ook wat tips over het functioneren van bijbelkringen langs. Maar als je het gewoon wilt lezen omdat je het een leuk boek vindt... prima. Mocht je er meer van opsteken... heel fijn!

Age Romkes, december 2024

INHOUD

	<i>Lukas</i>	<i>Pagina</i>
1. De barmhartige Samaritaan	10:25-37	5
2. De rijke dwaas	12:13-21	17
3. De kosten berekenen	14:25-33	26
4a. De verdwenen zoon	15:11-24	37
4b. Twee zonen	15:1-32	43
5. De oneerlijke rentmeester	16:1-9	52
6. De rijke man en de arme Lazarus	16:19-31	61
7. Een pittige weduwe	18:1-8	72

Je hebt vast al wel geraden dat dit boek een
vervolg is op *De bijbelleesclub - 1*. Het is
raadzaam om hoofdstuk 1 daarvan eerst te lezen.

Ook die uitgave is gratis te downloaden van
ageromkes.nl.

Reacties graag naar age.romkes@planet.nl

1. De barmhartige Samaritaan

Nadat Teun tijdens een christelijke conferentie een soort van geloofsvernieuwing had meegemaakt, nodigde hij zijn vriendenkring uit om samen met hem de Bijbel te gaan lezen. Peter en Margriet waren meteen enthousiast. Voor hen is de Bijbel belangrijk en Peter weet er als domineeszoon ook best wel het een en ander van. Dat kwam op de kringavonden soms goed van pas. Jelle en Mariska zagen het als een kans om wat het geloof betreft dichter naar elkaar toe te groeien. Jelle komt uit een zware kerk en Mariska is van huis uit minder zwaar op de hand. Dat zit hen niet in de weg, maar erover praten helpt om elkaar ook wat dit betreft beter te leren kennen. En in een groep gaat dat gemakkelijker. Zeker als je met elkaar bevriend bent en er weinig drempels zijn voor een openhartig gesprek.

Tot mijn verrassing haakte ook Astrid aan. Zij noemt zichzelf agnost en gelooft niet in God, maar vooral de ethische kant van het christelijk geloof spreekt haar wel aan. Met name het aspect van de naastenliefde. Bovendien maakt ze al jaren deel uit van onze vriendengroep en bij allerlei discussies gaat ze geen onderwerp uit de weg.

Ikzelf zou alleen al gaan omdat Teun me gevraagd heeft. ‘Christiaan,’ zei hij, ‘jij bent mijn oudste en beste vriend. Ik zou je er graag bij willen hebben.’ Maar los daarvan wil ik ook wel weer eens nadenken waar ikzelf eigenlijk sta. Mijn ouders zijn ‘hervormd op wieletjes’, zoals dat heet. Dat wil zeggen dat je naar de kerk gaat als je er naar toe gereden wordt: bij doop, huwelijksbevestiging en begravenis. Zij namen mij af en toe wel mee naar de kerk, maar mijn kennis van het christelijk geloof heb ik meer opgedaan op de protestants christelijke basisschool waar ik naartoe ging. Tijdens de puberteit ben ik van de kerk afgedreven. De diensten hadden me toch al nooit erg aangesproken. Wat niet wil zeggen dat ik nergens in geloof. Eén zo’n prachtige met intelligente

wezens bewoonde planeet, temidden van een enorm heelal met duizelingwekkende hoeveelheden sterren, planeten en weet ik wat nog meer, in allerlei soorten en maten - dat kan toch geen toeval zijn. Bovendien kom ik niet los van Jezus. Hij is zo wijs, gedreven en authentiek. Als er één mens een goede God vertegenwoordigt, dan is Hij het wel.

Teuns vrouw Elsa hoort absoluut ook bij onze groep. Maar zij doet niet mee met onze bijbelavonden. Ze kijkt liever de kat even uit de boom. Ze kan de koerswijziging van haar man niet helemaal meemaken en wil de zaak niet op de spits drijven. Ze gaat de discussie voorlopig uit de weg.

We hebben er inmiddels zeven avonden over gelijkenissen bij Mattheüs op zitten. Nu gaan we beginnen aan een serie over Lukas. Die vertelt voor een deel dezelfde verhalen, maar volgens Peter vermeldt hij ook maar liefst zeventien gelijkenissen van Jezus die nergens anders te vinden zijn. Uit die lijst van zeventien kiezen we er elk één. We gaan ze bespreken in de volgorde waarin ze in het evangelie staan.

Mariska heeft gekozen voor de gelijkenis van de barmhartige Samaritaan uit Lukas 10 en is daarom als eerste aan de beurt. De andere gekozen gelijkenissen staan allemaal verderop in het evangelie.

Jezus is als Hij dit verhaal vertelt nog niet lang onderweg naar Jeruzalem om daar te lijden en te sterven. Het startpunt van deze reis vinden we in 9:51. 'Het geschiedde, toen de dagen van Zijn opneming vervuld werden, dat Hij Zijn aangezicht naar Jeruzalem keerde om daarheen te reizen.' Dat betekent zoveel als: Jezus weet dat het tijd is om de weg te gaan die zal eindigen met zijn 'opneming', zijn hemelvaart. Wel wetend dat die weg gaat via het kruis en het graf. Volgens Mariska heeft Hij tot nu toe vooral onderwijs gegeven over wat het betekent om Hem op die

weg te volgen. Hij wijst erop dat dit een voorrecht is, maar ook een radicale keus die volledige toewijding vraagt. [Lukas 9:57-62]
Dan stuurt Jezus zeventig van zijn leerlingen eropuit om zijn komst overal aan te kondigen. [Lukas 10:1-24] Eerder al heeft Hij zijn twaalf persoonlijke vertegenwoordigers, de apostelen, op pad gestuurd. Daar vertelt ook Mattheüs over. [Mattheüs 10; Lukas 9:1-6] De uitzending van de zeventig vinden we alleen bij Lukas. Misschien omdat twaalf het getal is van het volk van God, naar analogie van de twaalf stammen van Israël. En zeventig is volgens de lijst in Genesis 10 en 11 het aantal volken op aarde. Mattheüs benadrukt dat het Evangelie van het Koninkrijk in de eerste plaats bestemd is voor de Joden. Lukas legt juist accent op de boodschap dat het Evangelie voor iedereen bestemd is in de hele wereld. Vandaar de zeventig. Zoals ook Paulus schrijft in zijn brief aan de Romeinen dat iedereen gered kan worden door het geloof in Jezus Christus, Jood en niet-Jood. 'Want er is geen onderscheid. Want allen hebben gezondigd en missen de heerlijkheid van God, en worden om niet gerechtvaardigd door Zijn genade, door de verlossing in Christus Jezus.' [Romeinen 3:22v]

En dan lezen we dat Jezus' optreden en onderwijs ook weerstand en tegenspraak oproept.

*En zie, een wetgeleerde stond op om Hem te verzoeken, en zei: Meester, wat moet ik doen om het eeuwige leven te beërven? En Hij zei tegen hem: Wat staat er in de Wet geschreven? Wat leest u daar? Hij antwoordde en zei: U zult de Heere, uw God, liefhebben met heel uw hart, met heel uw ziel, met heel uw kracht en met heel uw verstand, en uw naaste als uzelf. Hij zei tegen hem: U hebt juist geantwoord. Doe dat en u zult leven.
Lukas 10:25-28*

Een theoloog die gespecialiseerd is in de wet van Mozes wil van Jezus weten wat hij moet doen om deel te krijgen aan het eeuwige leven. Maar hij doet dat niet omdat hij het zelf niet weet, maar om te kijken of Jezus wel zuiver op de graat is. Jezus kaatst de vraag terug. 'Hoe lees je zelf de wet?' 'Nou', zegt de wetgeleerde 'volgens mij is het de bedoeling dat we God zullen liefhebben met alles wat in ons is en onze naaste als onszelf.' 'Prima', reageert Jezus, 'helemaal mee eens.'

'Nou, je begrijpt dat de man zich lichtelijk in zijn hemd voelt staan', zegt Mariska, 'het was zijn bedoeling om een pittige discussie uit te lokken en nu heeft hij niet alleen zijn eigen vraag beantwoord maar ook nog een schouderklopje van Jezus gekregen. En dus stelt hij nog een vraag om zijn gezicht te redden: "Maar wie is mijn naaste?" Misschien denk je nou: "Ja duh, iedereen natuurlijk." Maar zo vanzelfsprekend was dat in die tijd niet. We hebben bij onze vorige serie bijbelstudieavonden in de Bergrede ook gelezen dat er wel gezegd werd "U moet uw naaste liefhebben en uw vijand moet u haten." [Mattheüs 5:43]. Dus laten we eens zien hoe Jezus reageert.'

Nou, dat heeft ze goed gedaan. Informatieve inleiding. We hadden natuurlijk allemaal het voorgaande hoofdstuk thuis al gelezen, ahum, maar mooi dat ze het even voor ons samenvat.

En dan komen we bij het gedeelte waar we het vanavond over willen hebben: de zogenaamde gelijkenis van de barmhartige Samaritaan.

Jezus antwoordde en zei: Een man ging van Jeruzalem naar Jericho en viel in de handen van rovers, die hem de kleren uittrokken, hem daarbij slagen toedienden en hem bij hun vertrek halfdood lieten liggen.

Toevallig kwam er een priester langs diezelfde weg, en toen hij hem zag, ging hij aan de overkant voorbij. Evenzo ging ook een Leviet, toen hij op die plek kwam en hem zag, aan de overkant voorbij.

Maar een Samaritaan die op reis was, kwam in zijn buurt, en toen hij hem zag, was hij met innerlijke ontferming bewogen. En hij ging naar hem toe, verbond zijn wonden en goot er olie en wijn op. Hij tilde hem op zijn eigen rijdier, bracht hem naar een herberg en verzorgde hem. En toen hij de volgende dag wegging, haalde hij twee penningen tevoorschijn, en hij gaf ze aan de waard en zei tegen hem: Zorg voor hem, en wat u verder aan kosten maakt, zal ik u geven als ik terugkom.

Wie van deze drie denkt u dat de naaste geweest is van hem die in handen van de rovers gevallen was? En hij zei: Degene die hem barmhartigheid bewezen heeft. Jezus zei tegen hem: Ga heen en doet u evenzo.

Lukas 10:29-37

Het verhaal is niet moeilijk voor te stellen. Iemand reist van Jeruzalem naar Jericho en wordt onderweg aangevallen door rovers, die hem de kleren van het lijf rukken en hem halfdood slaan. Gelukkig komen er toevallig achtereenvolgens een priester en een leviet langs. Die zien hem liggen, maar och arme, ze lopen aan de overkant van de weg voorbij. Een voorbijtrekkende Samaritaan echter heeft medelijden met de man, verzorgt zijn wonden en brengt hem op zijn rijdier naar een herberg. Hij betaalt bovendien voor het verblijf van de man. Dat moest ook wel, denk ik dan, want de rovers zullen behalve de kleren ook de portemonnee van de man wel meegenomen hebben. Maar dat terzijde. En dan vraagt Jezus aan de wetgeleerde: 'Wie van deze drie denkt u dat de naaste geweest is van hem die in handen van de rovers gevallen was?' En die antwoordt: 'Degene die hem barmhartigheid bewezen heeft.' Waarop Jezus hem wegstuurt met de woorden: 'Ga heen en doet u evenzo.'

Tot zover het verhaal. Maar wat wil Jezus ermee zeggen? O nee, eerst de gelijkenis nog wat verder verkennen. ‘Wat valt jullie op?’, vraagt Mariska.

Teun: ‘Dat het uitgerekend een priester en een leviet zijn die de man aan zijn lot overlaten! Zij waren dienaren van God en hadden toch beter moeten weten.’ ‘Ik heb weleens gehoord dat zij onderweg naar Jeruzalem waren om dienst te doen in de tempel. En dat zij zich daarom niet mochten verontreinigen door de man aan te raken’, zegt Jelle. ‘Dat lijkt me echt flauwekul’, reageert Teun. ‘Daar kan ik zomaar drie argumenten tegenin brengen.’ ‘Kom maar op dan!’ ‘Nou ten eerste staat er niet dat zij naar Jeruzalem gingen, dus dat weet je niet. In de tweede plaats zouden zij zich alleen verontreinigen als de man dood was en dat was niet zo. Zij gingen niet eens kijken! En stel dat zij zich zouden verontreinigen, wat dan nog? Een ander zou hun dienst kunnen overnemen. Nee, het was hun plicht een naaste in nood te helpen.’ ‘Daar ben ik het helemaal mee eens’, zegt Margriet. ‘Er is toch net gezegd dat het in de wet gaat om toewijding aan God en liefde tot de naaste? Dus hoezo zou je God kunnen dienen als je je naaste laat creperen? Het lijkt me niet de bedoeling om excuses voor hen te zoeken. Dan haal je het schrijnende contrast uit het verhaal.’

‘Dat contrast vind ik juist zo mooi’, zegt Astrid met een grijns. ‘De tempeldienaren laten verstek gaan en een heiden toont naastenliefde.’ ‘Leuk geprobeerd’, reageert Peter, ‘maar die vlieger gaat niet op. Samaritanen waren half-Joods en ze vereerden de God van Israël. Ze waren geen blinde heidenen. Ze hadden een eigen versie van de wet van Mozes waar zij zich aan hielden. Of eigenlijk moet ik de tegenwoordige tijd gebruiken, want ze bestaan nog steeds, al zijn het er niet veel meer. Nog geen duizend. Ze hebben ooit een eigen tempel gehad op de berg Gerizim, maar die was in de tijd van het Nieuwe

Testament al verwoest door de Romeinen. De Joden in Judea hadden een hekel aan hen [Johannes 4:9] omdat ze van gemengd bloed waren en in religieus opzicht hun eigen weg gingen.’ ‘Ha’, zeg ik, ‘ik vroeg me al af waarom de wetgeleerde zo ingewikkeld doet en niet gewoon “de Samaritaan” zegt, maar “Degene die hem barmhartigheid bewezen heeft.” Dat klinkt nogal omslachtig, maar hij wil waarschijnlijk niet toegeven dat een Samaritaan de weldoener is.’

‘En nog wat’, vervolg ik, ‘het viel me tijdens het lezen op dat Jezus eigenlijk geen antwoord geeft op de vraag wie onze naaste is. Misschien omdat je niet naar een ander moet kijken of die je liefde wel waard is. Jezus zei dat we zelfs onze vijanden moeten liefhebben. [Mattheüs 5:44] Liefde sluit niemand uit.’ ‘Ja, dat denk ik ook’, zegt Margriet. ‘Als je vraagt “Wie is mijn naaste?” dan ga je selecteren. Wie wel en wie dus niet, zeg je dan eigenlijk. Maar je moet die ander niet gaan beoordelen. Het gaat erom wie je zelf bent. Ben jij een naaste voor anderen?’ Dat brengt ze sterk onder woorden, vind ik.

Ik heb weleens gehoord dat de barmhartige Samaritaan eigenlijk Jezus Zelf is’, zegt Jelle. ‘Wij zijn als het ware dodelijk gewond vanwege onze zonden en Hij redt ons.’

‘Dan ga je allegoriseren’, zegt Peter, ‘je gaat dan een geestelijke of overdrachtelijke betekenis toekennen aan allerlei elementen in het verhaal, die door de schrijver nooit bedoeld zijn. Dat kan heel mooie gedachten opleveren, maar als bijbelstudiemethode lijkt het me niet aan te raden.’

‘Mee eens,’ reageert Mariska. ‘Bij de voorbereiding vond ik twee heel verschillende verklaringen van een en dezelfde persoon: de kerkvader Augustinus. Dat vond ik erg verwarrend. Aan de ene kant haalt hij de gelijkenis aan als illustratie bij het gebod om de naaste lief te hebben. Dat is volgens mij hoe de tekst bedoeld is. Aan de andere kant geeft hij

in een van zijn preken een heel erg symbolische uitleg. Met de man wordt Adam bedoeld. Hij is in zonde gevallen en verbannen uit Jeruzalem, de hemelse stad van vrede. De rovers zijn de duivel en zijn engelen. Zij beroofden de mens van zijn onsterfelijkheid door hem over te halen in opstand te komen tegen God. De priester en de Leviet verwijzen naar de wet en de tempeldienst van het Oude Testament, die geen redding kunnen bieden. Enzovoort, enzovoort. Elk element in het verhaal wordt vergeestelijkt.*

‘Mooi voorbeeld’, zegt Peter. ‘In de vroege kerk kwam naast een letterlijke verklaring een zogenaamde allegorische uitleg heel vaak voor. Tegenwoordig staan de meeste uitleggers daar wantrouwig tegenover. Ik ben er ook geen fan van, want het is vaak maar net wat iemand in de tekst ziet. Het zijn misschien mooie gedachten, maar er is geen enkele controle op mogelijk.’

We zijn het er al snel over eens dat we niet kiezen voor de allegorische interpretatie. Dat lijkt meer op inlegkunde dan op uitlegkunde. De benadering die we tot nu toe hanteren, bevalt ons prima. We hebben afgesproken dat we eerst grondig lezen, voordat we over de betekenis gaan praten en dat we pas klaar zijn als we de boodschap ook op onszelf betrokken hebben. Observeren, interpreteren en toepassen – zo hebben we het afgesproken en dat bevalt ons tot nu toe prima. We vinden het mooi dat we door aandachtig te lezen steeds nieuwe dingen ontdekken. Voordeel is ook dat we als het ware een gelijk speelveld hebben; degenen die niet zoveel van de Bijbel weten, kunnen meepraten op basis van gelijkwaardigheid. Zoals we eerder al zeiden: ‘lezen kunnen we allemaal’.

* Deze uitleg van Augustinus is te lezen in preek nummer 131,6 in deel 38 van de uitgave van de werken van Augustinus door J.P. Migne.

We gaan dus op de oude voet door. Een beetje associëren kan geen kwaad, zolang we onze eigen ideeën maar niet met de boodschap van de Bijbel vereenzelvigen. We willen wel ruimte laten voor opbouwende gedachten, zolang we elke keer maar weer aansluiting zoeken bij de tekst. Hardop denken, prima. Grondig lezen, beter.

Terug naar de gelijkenis. Jezus buigt de vraag ‘Wie is mijn naaste?’ om naar de opdracht ‘Wees een naaste’. Daarmee maakt Hij twee dingen duidelijk: dat iedereen je naaste kan zijn en dat we niet naar die ander moeten kijken maar naar onszelf: zijn wij bereid te helpen als dat nodig is, ongeacht wie het betreft?

‘Die verbreding van het begrip naaste zie je wel terug in de Nederlandse taal’, zegt Teun. ‘We hebben het zelfs over “de verre naaste”, hoe tegenstrijdig dat ook klinkt. Toch schuilt daar volgens mij ook wel een gevaar in. Een Engelse spreker op de conferentie waar ik een tijdje geleden geweest ben, zei: “Loving everybody in general may be an excuse for loving nobody in particular.” Liefde voor iedereen in het algemeen kan ten koste gaan van het verlangen om één iemand in het bijzonder te helpen. We kunnen zo bezig zijn met de nood in de wereld dat we geen oog meer hebben voor de behoeften van de mensen in onze omgeving. Eerlijk gezegd ben ik in Amsterdam ook wel eens over een dakloze heen gestapt die dwars over het trottoir lag. Het is al jaren geleden, maar het is me altijd bijgebleven.’

‘In de gelijkenis gaat het dan ook niet over anonieme, verre vreemden, maar over iemand die de Samaritaan op zijn weg tegenkomt, letterlijk’, vult Margriet aan. ‘Ik denk dat het in de eerste plaats gaat over nood waar je concreet mee geconfronteerd wordt. Je kunt niet de ellende van de hele wereld op je nek nemen.’

‘En wie zou dat in ons geval dan zijn?’, vraagt Teun zich af. ‘Elsa heeft wel zo haar projectjes in de buurt. Even boodschappen doen voor die, of een maaltijd brengen naar een zieke alleenstaande oudere. Zij heeft daar een soort antenne voor. Ik heb dat soort zaken niet zo in de gaten.’ ‘Nou, misschien kunnen we Elsa dan wel om raad vragen’, zegt Margriet. ‘Misschien moet er wel ergens een tuintje worden opgeknapt, of een keuken worden schoongemaakt. Ik zeg maar wat. Het is niet hetzelfde als een zwaargewonde voor de poorten van het dodenrijk wegslepen, maar het is een begin.’

We besluiten dat we af en toe best als vriendenkring ergens een handje toe kunnen steken. We zullen het in de gaten houden.

Dat is nog een voordeel van het letterlijk nemen van de tekst, vind ik. Je komt gemakkelijker tot praktische toepassingen. Bij een allegorische uitleg blijf je waarschijnlijk eerder steken in geestelijke inzichten.

‘Heb jij laatst niet een leerlinge opgevangen?’, vraag ik aan Astrid. ‘Nou, dat stelde niet zoveel voor’, zegt ze, ‘ze heeft even bij mij gelogeed, totdat we passende hulp gevonden hadden.’ ‘Je hebt het toch maar gedaan’, reageer ik. ‘Eerlijk gezegd waren de reacties niet allemaal even positief’, zegt ze. ‘Niet iedereen kan zo’n spontane actie, buiten alle officiële kanalen om, waarderen.’

‘Ja, dat vroeg ik me bij de barmhartige Samaritaan ook al af’, zegt Jelle met een glinstering in zijn ogen. ‘Heeft hij van tevoren wel een goede risicoanalyse gemaakt? De rovers zouden nog in de buurt kunnen zijn. En moet je wel met een zwaargewonde gaan slepen? Is dat wel verantwoord? Kan hij dat niet beter aan medisch geschoolde hulpverleners overlaten?’

Tja, het is er in onze overgeorganiseerde maatschappij misschien niet simpeler op geworden. Zomaar spontaan hulp verlenen wordt niet aangemoedigd. Degenen die in 2022 tenten kwamen brengen voor de asielzoekers die in Ter Apel buiten moesten slapen, werden weggestuurd. De tenten werden door het Openbaar Ministerie in beslag genomen. Asielzoekers zouden daar gevaarlijke spullen in kunnen verstoppert! Twee jaar later komt de ombudsman tot de conclusie dat dit toch anders gemoeten had. Dat is ook Nederland.*

Maar kom, laten we niet in negatieve voorbeelden blijven steken. Er zijn zat gelegenheden om een naaste te helpen: voedselkastjes, taalhulp maatjes, mantelzorgondersteuning en noem maar op. In een tijd waarin de solidariteit met mensen die er anders uitzien afneemt, is het goed om bewust tegengas te geven. Met een regering die vluchtelingen zoveel mogelijk buiten de deur wil houden, moeten we als burgers zelf misschien wel meer initiatieven nemen. Zo denk ik erover.

GESPREKSVRAGEN

Misschien heb je ook wel eens een situatie meegemaakt waarin de vragen niet oprecht waren en de bedoelingen onvriendelijk. Vertel daar eens over.

Beschrijf de ontmoeting van de Here Jezus met de wetgeleerde in eigen woorden.

Wat wil de wetgeleerde met zijn vraag bereiken, denk je?

Waarom stelt hij een vervolgvraag (vers 29)?

* Zie <https://www.nu.nl/asielcrisis/6310297/overheid-ging-ongepast-om-met-mensen-die-buitenslapers-ter-apel-hielpen.html>

In hoeverre geeft de Here Jezus antwoord op die vraag?

Wat wil Jezus duidelijk maken met de gelijkenis van de barmhartige Samaritaan?

Waardoor voel je je zelf aangesproken?

Aan welke concrete situaties denk je bij jezelf als het gaat om het in praktijk brengen van de boodschap van de gelijkenis?

Wat doen jullie als kring zoal samen?

Als kerntaken van de gemeente van Jezus Christus worden wel genoemd: viëren, saamhorigheid, getuigen, leren en dienen. Welke aspecten komen bij jullie aan bod? Hoe?

Hoe zouden jullie eventueel meer voor naasten in nood kunnen betekenen?

2. De rijke dwaas

We vragen Teun waarom hij voor de gelijkenis van de rijke dwaas gekozen heeft. ‘Dat lijkt me niet zo moeilijk’, zegt hij, ‘ik was aardig op weg zo’n rijke dwaas te worden. Jelle heeft een keer heel mooie dingen gezegd over ons vervoersbedrijf.* Maar zo was het niet altijd. Ik kon een echte streber zijn. Het moest altijd maar meer, groter, beter. Ik deed wel vroom maar ik was altijd met materiële zaken bezig. Totdat God mij stilzette. Misschien dat ik er straks nog wel wat over vertel. Misschien ook niet. Laten we om te beginnen in de Bijbel lezen. Daar komen we tenslotte voor.

En iemand uit de menigte zei tegen Hem: Meester, zeg tegen mijn broer dat hij de erfenis met mij moet delen. Maar Hij zei tegen hem: Mens, wie heeft Mij tot rechter of verdeler van een erfenis over u aangesteld?

En Hij zei tegen hen: Kijk uit en wees op uw hoede voor de hebzucht. Immers, al heeft iemand overvloed, zijn leven behoort niet tot zijn bezit. En Hij zei tot hen een gelijkenis en sprak: Het land van een rijke man had veel opgebracht. En hij overlegde bij zichzelf en zei: Wat zal ik doen? Want ik heb geen ruimte om mijn vruchten op te slaan. En hij zei: Dit zal ik doen: ik zal mijn schuren afbreken en grotere bouwen en ik zal daarin al mijn koren en al mijn goederen opslaan. En ik zal tegen mijn ziel zeggen: Ziel, u hebt veel goederen liggen voor veel jaren. Neem rust, eet, drink en wees vrolijk. Maar God zei tegen hem: Dwaas! In deze nacht zal men uw ziel van u opeisen; en wat u gereedgemaakt hebt, voor wie zal het zijn?

* Zie De bijbelleesclub-1, hoofdstuk 7.

Zo is het met hem die voor zichzelf schatten verzamelt en niet rijk is in God.

Lukas 12:13-21

Tussen de gelijkenissen van de barmhartige Samaritaan en van de rijke dwaas staan veel verhalen waar we niet veel lijn in kunnen ontdekken. Of het zou dezelfde afwisseling tussen lessen in discipelschap en verslagen van vijandigheid en tegenstand moeten zijn die we al eerder gezien hebben.

Hoe dan ook, op een gegeven moment komt er iemand naar Jezus toe die vraagt of Hij zijn broer wil sommeren om de erfenis te delen. Daar gaat Jezus niet op in. In plaats daarvan gaat Hij waarschuwen tegen hebzucht. Want al leef je in overvloed, al ben je stinkend rijk, je leven behoort niet tot je bezit.

En dan vertelt Hij een gelijkenis over een rijke man die een goede oogst heeft binnengehaald. Het past allemaal niet meer in de opslag. 'Maar geen nood', zegt hij, 'ik breek mijn schuren af en zet er grotere voor in de plaats. Dan kan ik alles opslaan en kan ik gaan rentenieren. Neem het ervan,' zegt hij tegen zichzelf, 'eet en drink en heb plezier!' Maar daar denkt God anders over. 'Jij dwaas', zegt Hij, 'komende nacht zul je overlijden. En waar gaat al je bezit dan naartoe?'

De moraal van het verhaal staat in het laatste vers. Jezus zegt: 'Zo vergaat het iemand die voor zichzelf schatten verzamelt en niet rijk is in God.'

De aanloop van het verhaal brengt ons een beetje in verwarring. Waarom gaat iemand met zo'n vraag naar Jezus toe en waarom wil Die er niet op ingaan? Jelle oppert dat de man misschien wat religieuze druk op de ketel wil zetten door een rabbi in te schakelen. Als dat zo is, dan begrijpen we wel dat de Here Jezus Zich er niet in wil mengen.

Bovendien heeft Hij wel andere dingen te doen. Er wordt hier een oneigenlijk beroep op Hem gedaan. ‘Mens, wie heeft Mij tot rechter of verdeler van een erfenis over u aangesteld?’, zegt Hij dan ook. Dit ligt helemaal niet op zijn terrein. Hiervoor is Hij niet naar de aarde gekomen. ‘Ik heb eens gelezen dat in de tijd van Augustinus bisschoppen het recht hadden om zich met de rechtspraak te bemoeien’, zegt Peter. ‘Het recht van intercessie heette dat. Bovendien mochten zij ook zelf uitspraken doen, ook in wereldse zaken. Augustinus was daar niet altijd even blij mee. Er werd zo vaak een beroep op hem gedaan dat hij aan zijn eigenlijke werk niet toekwam en soms niet eens tijd had om te eten.’* Dus ik kan me wel voorstellen dat de Here Jezus Zich hier verre van wilde houden.’

‘Ik krijg het gevoel dat Jezus de man ook duidelijk wilde maken dat hij zich om de verkeerde zaken druk maakt’, zegt Margriet. ‘Ik moet denken aan het verhaal van de rijke jongeling. [Mattheüs 19:16-22; Marcus 10:17-22; Lucas 18:18-23] Bij die gelegenheid vraag Hij iemand om alles wat hij heeft te verkopen en weg te geven en Hem te volgen. Dat geeft wel aan dat de prioriteiten volgens Hem totaal anders moeten liggen.’

‘Oké, dus de boodschap van de gelijkenis lijkt me wel duidelijk, al moeten we het er straks nog wel even over hebben wat “rijk zijn in God” is’, zegt Astrid. ‘Maar ik dacht dat rijkdom in de Bijbel een teken van zegen van God is. Hier lijkt het eerder een risico.’ ‘Zeker in het Oude Testament zie je wel dat het hebben van veel bezittingen kan duiden op de gunst van God’, zegt Jelle. ‘Maar dat hoeft niet. In Psalm 73 worstelt de dichter met rijke patsers die het ogenschijnlijk voor de wind gaat; goddelozen die een grote mond opzetten tegen God en mensen. Maar ook met hen loopt het niet goed af. De boodschap is denk ik dat het een

* Dr. A. Sizoo, *Augustinus’ leven en werken*, p. 74.

zegen van God kán zijn als je je rijkdom gebruikt op een manier waar Hij blij mee is. Maar los van God word je er geen beter of gelukkiger mens van. Je wordt alleen maar hebberig. Je weet dat arme mensen vrijgevier zijn dan rijken. Die willen altijd maar meer. De slechtste werkgevers zijn de superrijken, de goeden niet te na gesproken. Maar over het algemeen knippen multimiljardairs hun werknemers uit. Zo zie ik het tenminste.’ ‘Dus het beeld in de Bijbel is genuanceerd’, vat Peter samen. ‘Als je er goed mee omgaat, mag je rijkdom zien als zegen van God. Maar los van God leidt bezit gemakkelijk tot zonde. Paulus noemt geldzucht zelfs een bron van alle mogelijke soorten kwaad.’ [1 Timoteüs 6:10]

‘Oké’, zegt Mariska, ‘rijkdom is dus niet per se goed of slecht. Maar God staat wel altijd aan de kant van de bezitlozen. Toch? De dominee van de kerk waar ik vroeger lid van was had het tenminste vaak over Jezus als partijganger van de armen. Hij zei dat Mattheüs het heeft over de armen van geest [Mattheüs 5:3]. Maar bij Lukas zegt Jezus “Gelukkig jullie die arm zijn, want voor jullie is het koninkrijk van God.” [Lukas 6:20 NBV] Armen horen dus per definitie bij het Koninkrijk van God.’ ‘Een paar verzen verder zegt Jezus “Maar wee jullie die rijk zijn, jullie hebben je deel al gehad”’ [Lukas 6:24] vult Peter aan. ‘Maar toch, horen armen bij God alleen maar omdat ze geen bezit hebben en gaan rijken per definitie verloren? Dat lijkt me erg kort door de bocht. Nog afgezien van de praktische vraag waar dan precies de grens ligt. Die dominee zal toch ook wel een fatsoenlijk salaris gehad hebben. En wij hebben ook wel wat op de bank staan. Maar zonder gekheid. De zorg voor armen, weduwen en wezen is absoluut een heel belangrijk punt in de Bijbel. En trouwens ook in de christelijke traditie. Wat we niet moeten vergeten is dat het dan wel gaat om richtlijnen voor het volk van God. Dat zie je trouwens ook in Lukas 6. Er staat “Gelukkig *jullie* die arm zijn”. Het gaat

om leden van het volk van God die naar Jezus toegekomen zijn. Daar moet je niet zomaar een algemene uitspraak, los van welke context dan ook van maken. Waar het om gaat is dat er in de gemeenschap van God geen armen mogen zijn, niemand die buiten de boot valt, niemand die in de steek gelaten wordt. [Deuteronomium 15:4-14] Maar we horen bij die gemeenschap door geloof in Jezus Christus en niet omdat we in een bepaalde sociale klasse vallen. Ook bij Lukas gaat het volgens mij niet over de bezitlozen van de hele wereld, maar over arme kinderen van God. De rijken zitten fout, niet omdat ze bezit hebben, maar omdat ze hun arme volksgenoten in de steek laten.'

Zo hebben we een heel gesprek gekregen over rijk en arm in de Bijbel. Het dreigt een beetje een ver van m'n bed show te worden. Ik vraag daarom 'Lijkt onze cultuur niet heel erg op de instelling van de rijke dwaas? Is het bij ons ook niet meer, meer, meer en nooit genoeg? We putten de aarde uit, produceren en consumeren steeds meer, terwijl we toch zien waar het toe leidt: uitbuiting van een groot deel van de wereldbevolking en opwarming van de aarde met allerlei natuurrampen tot gevolg. Maar we kunnen met z'n allen de rem niet vinden. Er wordt nog steeds gedacht in termen van groei. Ook al wordt het onze eigen ondergang. Oké, dat klinkt allemaal vrij dramatisch, maar vergeleken met ons lijkt die rijke dwaas me maar een amateur. Hij wil genieten van wat zijn land heeft opgebracht. Wij verzamelen verschrikkelijk veel spullen die we totaal niet nodig hebben.'

'Ik ben het helemaal met je eens', zegt Mariska. 'Gelukkig worden we ons er wel steeds meer van bewust. Wij zijn ook al aan het ontspullen, hè Jelle. Laatst heb ik nog een heleboel schoenen naar de tweedehands gebracht. Meer dan een stuk of acht paar heb je echt niet nodig.' 'Acht paar?', roepen Teun en ik in koor. 'Nou ja, zoiets, minder kan natuurlijk ook', nuanceert Mariska, licht gegeneerd. Het lachje op het gezicht van

Jelle zegt ons genoeg. ‘En jullie kunnen wel roepen van “Acht paar?”, maar ik hoop wel dat jullie je wandelschoenen, regenlaarzen, tennisschoenen voor binnen en voor buiten, slippers en weet ik wat nog meer niet vergeten zijn. Ga nog maar eens even goed tellen.’ Daarmee snoert ze ons wel de mond.

‘Zo blijven we in het horizontale vlak steken’, zegt Margriet. ‘Waar het uiteindelijk om draait, is of we rijk zijn in God. Daar hebben we het nog niet over gehad. Wat betekent dat? Ik denk maar weer aan de tijd dat ik verkering kreeg met Peter. Toen voelde ik me rijk. Zou het zo iets zijn?’ ‘Daar kan ik me wel iets bij voorstellen,’ zegt Astrid. ‘Maar om dat te projecteren op God... dat vind ik lastig. Misschien kun je toelichten wat het concreet voor je betekende?’, vraagt ze. ‘Nou, ik voelde me geliefd en aanvaard. Het klinkt als een cliché. Ik hoefde niet langer te proberen iemand anders te zijn, mooier, slimmer, weet ik het. Achteraf gezien had ik daarvóór altijd op mijn tenen gelopen. En hoewel ik het niet altijd zo beleef, weet ik dat het bij God ook zo mag zijn. We denken misschien dat we gelukkig zijn als we alles hebben wat ons hartje begeert, maar het is precies andersom: als je gelukkig bent, dan ben je rijk. Dan heb je niets meer nodig.’

‘Ik moet ook denken aan wat we een keer gelezen hebben over bezorgdheid’, vult Teun aan. ‘Als je je richt op God en zijn Koninkrijk wordt al het andere bijzaak. [Mattheüs 6:33] Als je weet dat God van je houdt, dan voel je je zo rijk... Of nee, dan ben je rijk. Iets mooiers of groters bestaat er niet. Dat was ook mijn ervaring toen ik tot bewust geloof kwam.’ ‘Vertel maar op dan’, zeiden we, ‘het ligt toch al de hele tijd op het puntje van je tong.’ ‘Nou ja, ik wil mezelf niet in het middelpunt zetten en ik wil ook niet suggereren dat ik beter ben dan jullie. Maar ik ben wel op het idee van deze kring gekomen omdat ik graag iets van de vreugde wilde delen die ik zelf ervaren heb. Dus ja,

waarschijnlijk is dit wel een goed moment om er wat meer over te vertellen.’

We gaan er eens goed voor zitten.

‘In onze studententijd raadde Jelle mij een keer de boeken van C.S. Lewis aan. Daar was hij nogal enthousiast over. Ik ben toen begonnen met zijn autobiografie, maar eerlijk gezegd voelde ik mij niet erg aangesproken. Ik vond het nogal taaie kost en de clou ontging mij. Want hij omschreef zijn bekering alsof hij langzamerhand door God in het nauw gedreven werd en uiteindelijk capituleerde. Tegelijkertijd noemde hij zijn boek *Verrast door vreugde*. Dat klonk me nogal tegenstrijdig in de oren. Maar nu herken ik het wel. Ik kwam zelf ook steeds verder in de knoei met mijn leven. Ik was christen - ik zal niet zeggen dat het niet zo was - maar in het dagelijkse leven was daar niet zo veel van te merken. Ik was veel meer met ons bedrijf bezig. En bepaald niet op een ontspannen manier. Ik wilde het uitbouwen en verloor daarbij andere belangen uit het oog. Onder andere het welbevinden van onze medewerkers. Ik vergat ook te genieten van ons gezinnetje. Altijd maar bezig, op het obsessieve af. Mijn vader was blij dat het bedrijf floreerde, maar sputterde ook wel eens wat over hoe jachtig alles ging in de moderne tijd. Jullie weten hoe hij is; een man van weinig woorden, maar hij laat evengoed wel merken wat hij ervan vindt. Elsa had ook al wel eens geklaagd dat ik zo weinig thuis was en dat ik er dan nog met mijn hoofd niet bij was. Om haar een plezier te doen - en als ik eerlijk ben ook wel omdat ik op mijn laatste benen liep - beloofde ik haar om met haar naar een christelijke conferentie te gaan. Dat was vorig jaar Pinksteren. Daar ervoer ik de leegte en zinloosheid van mijn bestaan. Tijdens een stiltemoment las ik Prediker, “Ijdelheid der ijdelheden, zegt de prediker; ijdelheid der ijdelheden, het is al ijdelheid. Wat voordeel heeft de mens van al zijn arbeid, die hij arbeidt onder de zon?” [Prediker

1:2v] Bekende woorden, maar ze sloegen in als een bom. Ik realiseerde me dat ik zo niet door kon gaan. Voor het eerst in lange tijd heb ik toen echt gebeden en alles aan God voorgelegd. “Jezus”, zei ik, “ik kan niet meer. Wilt u de regie over mijn leven overnemen? Ik laat het aan U over.” En toen kwam er een enorme vrede over me. En vreemd genoeg ook een bepaalde onrust. Ik besepte dat ik nu niet meer op de oude voet door kon gaan. Er moesten dingen veranderen. Ík moest veranderen. Nou, daar is Jezus hard mee bezig.’

We zeggen dat we blij voor hem zijn en dat we wel gemerkt hebben dat hij een andere koers is gaan varen. Dat hij minder materialistisch is en veel meer met het geloof bezig is.

‘Ik weet wel wat jullie denken: is hij niet een beetje doorgeschoten? In de kerk kon ik het niet meer vinden. Ik heb me laten dopen in een evangeliegemeente en ik heb het idee dat ik daar tussen verwanten ben. Er is ook een schaduwkant, moet ik eerlijk zeggen. Mijn ouders kunnen het niet meemaken en ook Elsa is niet meegegaan naar een andere gemeente. Dat doet me wel verdriet. Daar moet ik nog een weg in vinden. Mijn leven is ten goede veranderd. Absoluut. Ik kan en wil niet meer terug. Maar misschien ben ik nog wel wat op zoek naar de balans.’

‘Nou, wij kunnen in elk geval voor wat tegenwicht zorgen’, zegt Astrid om de sfeer wat te verlichten. Want Teun heeft ons wel meegezogen in zijn verhaal. En de schaduwkant hebben we ook wel gezien. Niet alleen dat Teun soms wat te fanatiek uit de hoek kan komen naar onze smaak. Maar we vinden het ook jammer dat Elsa besloten heeft niet mee te doen met de kring. Hoort zij er eigenlijk niet bij? ‘Misschien sluit Elsa later nog wel een keer aan’, zegt Margriet. ‘We zullen in elk geval voor jullie bidden.’ En dat doen we.

Dat klinkt misschien raar, want Astrid noemt zichzelf een agnost. Zij gelooft niet dat wij de waarheid kunnen kennen; als er al één waarheid bestaat. Zij ziet alle godsdiensten als meer of minder geslaagde pogingen om iets van het leven te begrijpen. En ik ben een buitenkerkelijke twijfelaar. Maar van het begin af aan hebben we gezegd dat we de geloofsbeleving van de anderen niet in de weg willen staan. Astrid ziet bidden meer als een vorm van bezinning. Zelf bid ik wel, al weet ik niet zo goed of er iemand luistert. Maar hoe dan ook; als we samen bidden voor Teuns relatie met zijn ouders en voor Elsa en hun kinderen, voelen we ons vreemd verbonden met elkaar.

GESPREKSVRAGEN

In welke situatie vertelde de Here Jezus deze gelijkenis?

Waarom ging Hij niet op het verzoek in, denk je?

Wat de rijke man doet, lijkt heel verstandig. Waarom noemt de Here Jezus hem dan dwaas?

Hoe belangrijk zijn geld en bezit voor jou? Hoe ga je er mee om?

Wanneer ben je volgens jou 'rijk in God'? Omschrijf dat eens.

Hoe beleef je dat zelf?

We leven in een kapitalistische samenleving. Hoe kunnen we elkaar helpen om daar niet helemaal in op te gaan?

Bidden jullie samen op de kring? Waarom wel/ niet? Bespreek met elkaar in hoeverre jullie daar tevreden mee zijn. Wat zouden jullie misschien liever anders zien?

3. De kosten berekenen

Lukas 14 tot en met 16 bestaat voor een groot gedeelte uit gelijkenissen. Dat valt niet zo op als bij de redevoeringen in Mattheüs 13 en 25 omdat de gelijkenissen onderling heel verschillend zijn. Het publiek kan bestaan uit toevallige genodigden bij een maaltijd, de mensen die met Jezus meetrokken, zijn discipelen in het bijzonder, of ook uitgesproken criticasters. Zoals we inmiddels van Lukas gewend zijn, zitten er allerlei stukjes onderwijs doorheen geweven. Al met al staan er in deze drie hoofdstukken maar liefst negen gelijkenissen.

Peter wil het vanavond met name hebben over Lukas 14:25-33, maar we hebben thuis het hele hoofdstuk doorgelezen en wisselen daar eerst wat indrukken over uit.

In het begin van hoofdstuk 14 wordt de genodigden bij een maaltijd aangeraden om niet de beste plaatsen te bezetten. [Lukas 14:7-11] Over het algemeen gold: hoe dichterbij de gastheer je zat, hoe belangrijker je was. Als je dat verkeerd inschatte, moest je tot je schande plaats maken voor een ander en helemaal achteraan gaan zitten. Nee, zegt Jezus, dan kun je maar beter de minste plaats kiezen. Als de gastheer dan zegt: 'Vriend, kom toch wat dichterbij mij zitten', dan leg je daar eer mee in. Het lijkt een lesje in etiquette, maar Lukas noemt het een gelijkenis. De clou staat in vers 11: 'Want ieder die zichzelf verhoogt, zal vernederd worden en wie zichzelf vernedert, zal verhoogd worden.' En dat sluit dan weer erg aan bij wat we uit Mattheüs begrepen hebben over de aard van het Koninkrijk van God. Niet de strebers en de ellebogenwerkers, maar de kinderen en degenen die zich aan hen spiegelen krijgen de beste plaatsen bij de maaltijd van de Here.

Ook zegt Jezus dat je bij een maaltijd mensen moet uitnodigen die niets voor je terug kunnen doen: armen, verminkten, kreupelen en blinden. [Lukas 14:12-14] ‘Gefeliciteerd’, zegt Hij, ‘want het zal u vergolden worden in de opstanding van de rechtvaardigen.’ Dat klinkt dan toch een beetje alsof je het doet omdat je er uiteindelijk beter van wordt, vinden wij. Maar Peter vind het een truc van de duivel om ons wijs te maken dat goeddoen nadelig is voor jezelf. ‘Goed is goed voor iedereen’, zegt Hij. ‘Bij God vallen alle belangen samen. Liefde tot God, tot je naaste en voor jezelf. In het Grote Gebod komen ze allemaal samen. Zelfs Jezus heeft volgens de schrijver van Hebreeën “om de vreugde die Hem in het vooruitzicht was gesteld, het kruis verdragen en de schande veracht en zit nu aan de rechterhand van de troon van God.” [Hebreeën 12: 2] In Gods visie moet kwaad doen worden bestraft en goeddoen worden beloond. De duivel wil dit het liefste omkeren.’ Zo had ik er nog nooit over nagedacht. Ik had toch onbewust het idee dat je pas echt goed doet als je er zelf onder lijdt en dat je egoïstisch bezig bent als je er zelf beter van wordt. Maar waarom eigenlijk? God wil toch het beste voor alle mensen? Bij nader inzien vind ik het wel een mooie gedachte dat er bij God geen tegengestelde belangen bestaan. En dat ik me niet schuldig hoeft te voelen als ik er een goed gevoel aan overhoud als ik iemand anders help.

Als reactie op Jezus’ woorden ‘het zal u vergolden worden in de opstanding van de rechtvaardigen’, roept iemand vervolgens uit: ‘Zalig is hij die brood zal eten in het Koninkrijk van God.’ Dan komt Jezus met een tamelijk confronterende gelijkenis. [Lukas 14:15-34] Daarin maakt Hij duidelijk dat het nog maar de vraag is of de genodigden voor die feestelijke maaltijd bij God wel de moeite zullen nemen om te komen. In het verhaal verzinnen ze allemaal een smoesje. De feestzaal zal wel vol worden, daar zal de gastheer wel voor zorgen. Maar de gasten zijn de

eerder genoemde armen, verminkten, kreupelen en blinden. Niet degenen die in eerste instantie genodigd waren. En als er dan nog plaats blijkt te zijn, wordt er een stel zwervers van straat geplukt. En dat doet mij dan weer erg denken aan de 'minsten' waar Mattheüs het verschillende keren over heeft.* Jezus zegt niet alleen dat wij mensen van de onderkant van de samenleving uit moeten nodigen, zij komen ook aan zijn feestmaal terecht. We nemen tenminste maar aan dat de 'man' die een grote maaltijd bereidde uit de gelijkenis verwijst naar God of Jezus.

Tot zover de inleidende beschietingen. Zoals gezegd wil Peter het vanavond met name over het laatste gedeelte van hoofdstuk 14 hebben, althans tot en met vers 33. Het is gericht aan de mensen die met Jezus meetrekken, die sympathie voor Hem hebben, maar misschien nog geen echte volgelingen van Hem zijn. We lezen het gedeelte per alinea.

*En vele menigten trokken met Hem mee, en terwijl Hij Zich omkeerde, zei Hij tegen hen: Als iemand tot Mij komt en niet haat zijn eigen vader en moeder en vrouw en kinderen en broers en zusters, ja, ook zelfs zijn eigen leven, die kan Mijn discipel niet zijn.
Lukas 14:25v*

De eerst zin hakt er meteen behoorlijk in: volgens Jezus kunnen we geen volgelingen van Hem zijn als we niet iedereen die ons lief is haten. Peter zegt er wel meteen bij dat 'haten' net als 'liefhebben' in de Bijbel niet gaat over gevoelens. Het betekent niet dat je een hekel moet hebben aan je familie. De betekenis is veel objectiever dan bij ons. Andere

* Zie *De bijbelleesclub-1*, hoofdstuk 8.

vertalingen hebben ‘verfoeien’ of ‘breken met je familie’. ‘Maar dan nog’, zegt Astrid. ‘Ik vind het veel gevraagd.’ ‘We moeten niet vergeten dat Jezus Zelf op weg is naar Jeruzalem om voor ons zijn leven te geven’, zegt Jelle. ‘Wat Hij vraagt, geldt ook voor Hemzelf.’ ‘Ja’, reageert Margriet, ‘het klinkt ons misschien heel onwerkelijk in de oren. Maar als een soldaat in Oekraïne zijn leven al voor zijn land wil geven, dan kan ik me er wel iets bij voorstellen. De nabijheid van God en het eeuwige leven zijn toch zeker veel meer waard?’

Teun zit er wat stiller bij. Hij heeft in zekere zin inderdaad met zijn familie gebroken door zich te laten ‘overdopen’. Hij is de kosten nog aan het berekenen. Is dit nou wat Jezus bedoelt?

En wie zijn kruis niet draagt en achter Mij aan komt, kan geen discipel van Mij zijn.

Lukas 14:27

Het volgende vers klinkt niet minder stevig. ‘Wie zijn kruis niet draagt en achter Mij aan komt, kan geen discipel van Mij zijn.’ ‘Dat snap ik niet’, zegt Mariska, ‘iedereen moet toch sowieso zijn eigen kruis dragen? Elk huisje heeft zijn kruisje. Dus waarom zegt Jezus dit?’ Jelle legt uit dat we deze uitspraak in de eerste plaats letterlijk moeten nemen. Een terdoodveroordeelde moest de dwarsbalk van het kruis zelf naar de executieplaats dragen. Jezus vraagt dus van zijn volgelingen dat ze bereid zijn om met Hem te sterven. We weten niet goed wat we daarop moeten zeggen. De gedachte is niet nieuw. In het klassiek gereformeerde belijdenisformulier wordt met zoveel woorden gevraagd om trouw te blijven aan het christelijk geloof ‘in leven en in sterven’. Toen Jelle jaren geleden belijdenis deed, heeft hij daarmee ingestemd. De meesten van ons waren erbij. Dus ja, we hebben het eerder gehoord. De praktijk is een ander verhaal. Wie rekent er nou werkelijk op dat zijn

geloofsovertuiging zijn leven kan kosten? 'Ik hoop dat als het ooit van me gevraagd wordt, dat ik dan de genade zal krijgen om voor Jezus te willen sterven', zegt Teun uiteindelijk. We knikken wat. Hem hardop nazeggen is lastiger.

'Waarom zou Jezus degenen die Hem wilden volgen zo nadrukkelijk waarschuwen?', vraagt Peter. 'Vanuit het oogpunt van PR lijkt het niet zo handig.' 'Nee', zegt Margriet, 'maar het is wel zo eerlijk. Als ik ergens het leven bij kan inschieten, wil ik dat wel graag van tevoren weten.' Dat is dan ook wel weer zo.

Je zou bijna vergeten dat we het over de gelijkenissen van Jezus zouden hebben. Maar we hebben al meerdere keren ontdekt dat je die niet los van de context kunt lezen. En inderdaad lijken de twee volgende korte gelijkenissen vooral een illustratie bij het voorgaande. Maar goed dat we dat eerst besproken hebben dus.

Want wie van u die een toren wil bouwen, gaat niet eerst zitten om de kosten te berekenen, of hij de middelen wel heeft om het werk te voltooien? Opdat niet misschien, als hij het fundament gelegd heeft en niet in staat is het te voltooien, allen die het zien, hem beginnen te bespotten, en zeggen: Deze man begon te bouwen, maar heeft het werk niet kunnen voltooien.

Lukas 14:28-30

De eerste gelijkenis is in de vorm van een vraag gegoten: 'Als je een toren wilt bouwen, dan maak je toch eerst een begroting om te zien of je het je wel kunt veroorloven?' Anders moet je de bouw misschien halverwege afbreken en dan lacht iedereen je uit. 'Nou ja, soms doen mensen dat toch wel', zegt Jelle. 'Ik heb weleens gelezen dat het bouwen van de toren van de oude kerk in Wijk bij Duurstede een

wedstrijd met Utrecht was. Wie de hoogste toren kon bouwen, kreeg de bisschopszetel. Utrecht won. Kijk maar naar de domtoren. Een mooi verhaal, vind ik. Of het waar is, weet ik niet.’ ‘Het is in elk geval een leuke illustratie bij het bijbelverhaal’, vindt Astrid.

Of welke koning die een oorlog in gaat om te strijden met een andere koning, gaat niet eerst zitten om te beraadslagen of hij bij machte is met tienduizend man tegemoet te gaan die met twintigduizend man tegen hem optrekt? En zo niet, dan stuurt hij, als de ander nog ver weg is, een gezantschap om te vragen wat de vredesvoorwaarden zijn.

Lukas 14:31v

De tweede gelijkenis komt naar ons idee op hetzelfde neer. Een koning zal zich wel twee keer bedenken om de strijd aan te gaan met zijn leger van tienduizend soldaten als zijn tegenstander er twee keer zoveel heeft. Dan zal hij liever proberen te onderhandelen.

De conclusie van het gedeelte staat in vers 33:

Zo kan dan ieder van u die niet alles wat hij heeft, achterlaat, geen discipel van Mij zijn.

Dat laat aan duidelijkheid niets te wensen over.

We vragen aan Peter waarom hij juist voor dit gedeelte gekozen heeft. ‘Omdat ik zelf niet zo goed weet wat ik er mee moet’, zegt hij. ‘Ik ben blij dat jullie het vragen, want ik wist niet goed hoe ik erover beginnen moest. Al vanaf dat ik de serie avonden over Lukas voorbereidde, zit ik ermee in de knoop. Het zit zo. Ik neem serieus wat er staat en geloof er ook in, maar ik vind het moeilijk om me er iets concreets bij voor te stellen. Alsof het niet op mijn eigen leven betrekking heeft. Dat is vreemd want ik probeer wat ik geloof en hoe ik mij gedraag op de Bijbel

te baseren. En dan dit. Je kruis op je nemen en achter Jezus aangaan om met Hem te sterven? Dat is toch niet reëel in het Nederland van nu? Het lijkt alsof we het over een andere werkelijkheid hebben.’ En toch, zegt hij, voelt hij zich persoonlijk aangesproken. En dat verwacht hem. Alsof hij ook op een bepaalde manier in de wereld van de Bijbel participeert. Als in een soort andere werkelijkheid. Maar wel een die net zo geldig is als die waarin we nu leven, en die op een gegeven moment actueel kan worden.

‘Dat is toch gewoon menselijk?’, zegt Astrid. ‘Vooral in deze tijd kun je je afvragen of we niet allemaal in verschillende werelden leven. En misschien zelfs wel meerdere identiteiten hebben. Als ik onder mijn collega’s ben, zou het niet bij me opkomen om over God of de Bijbel te beginnen. Hier vind ik het heel logisch en zou ik er zelfs bijna in kunnen geloven. Alsof ik een beetje een ander mens ben.’

‘Ja’, reageert Peter, ‘dat is wel zo. Zoals jullie weten ben ik in de pastorie opgegroeid. Daar vond ik mijn draai wel. Op school was alles heel anders. En in je vriendengroep had je ook een bepaalde plaats. Nu voel ik me soms ook wel een beetje verscheurd tussen de kerk en mijn beroep. In de kerk moet de boodschap klip en klaar gebracht worden, vind ik. Terwijl ik als communicatieadviseur bij de gemeente soms heel voorzichtige formuleringen moet kiezen waar niemand zich aan kan storen. Het lijkt wel alsof ik op verschillende manieren met de waarheid omga. En in ons clubje druk ik me weer heel anders uit. Dus wat je zegt, herken ik wel. Maar het ligt toch iets ingewikkelder. Het lijkt wel alsof naarmate we intensiever met de Bijbel bezig zijn mijn werelden in elkaar willen schuiven en steeds meer gaan botsen. Het stoort me nu dat ik zeg dingen te geloven die in het echte leven eigenlijk helemaal geen rol spelen. Of tenminste niet heel erg.’

We denken er even over na. Mariska is de eerste die reageert: 'Ik had een soortgelijke ervaring aan het begin van de coronapandemie. Natuurlijk weet je dat er gevaarlijke virussen zijn, maar epidemieën spelen zich af in derdewereldlanden. En toen drong het ineens mijn leven binnen. Ik schrok me wild. Ik dacht even dat ik dood zou gaan. Mijn beeld van de werkelijkheid was fundamenteel verschoven. Een parallelle wereld was met de mijne versmolten.'

Jelle vult aan. 'Ik heb dat gevoel soms ook. Dat mijn geloof en het dagelijks leven meer in elkaar over gaan. Dat komt door deze gespreksgroep. Ik heb wel eerder op bijbelkringen van de kerk gezeten, maar daar ging het heel anders aan toe. We praatten erg serieus over de Bijbel en soms heel diepgravend. Misschien ook wel wat afstandelijk. Wat de beste vertaling is - alsof wij daar verstand van hebben. Hoe een bepaalde moeilijke tekst precies uitgelegd moet worden. Daarbij leek het inderdaad soms wel alsof het in de Bijbel over een soort parallelle werkelijkheid gaat. We accepteerden zonder meer dat daarin engelen verschijnen en wonderen gebeuren, om maar wat te noemen. Het kwam geen moment bij ons op dat iets dergelijks ook in ons eigen leven zou kunnen gebeuren. Toen begonnen we met deze kring en moesten we een soort gemeenschappelijk taal vinden. Of misschien namen we de manier van praten binnen onze vriendengroep wel mee naar de bijbelkring. Vooral Christian bracht veel dingen recht voor z'n raap onder woorden. Gewoon, zoals hij altijd praat. In het begin ging ik daarin mee, naar ik dacht om hem en Astrid te helpen. Anders zouden zij misschien niet begrijpen wat ik bedoel. Gaandeweg merk ik dat het daardoor ook voor mezelf veel dichterbij komt. Als het over het geloof ging, had ik onbewust toch een soort 'tale Kanaäns' gehanteerd. Een jargon dat je alleen in de kerk gebruikt. Nu ik dat niet meer doe, dringt de boodschap veel sterker tot me door.'

‘Toen ik Nederlands studeerde’, zei Astrid, ‘was er een professor die verbood om kernwoorden uit een tekst te gebruiken als we die moesten samenvatten. “Als je het in eigen woorden kunt zeggen, heb je het pas echt begrepen”, zei hij altijd.’

‘Zoiets gebeurt er volgens mij op deze kring ook’, zegt Peter. ‘Ik moet zeggen, het spreekt me erg aan, maar ik vind het ook wel spannend. Wat gebeurt er met ons?’

‘Nou we leren van elkaar’, zegt Margriet. ‘We helpen elkaar om het Evangelie beter te begrijpen en in verband met ons eigen leven te brengen. Daardoor komt de boodschap van de Bijbel dichterbij. Het is goed om dat eens te benoemen. Al moeten we er denk ik voor oppassen dat we het niet onder een vergrootglas gaan leggen om er van buitenaf naar te kijken. Laat het maar gewoon gebeuren, zou ik zeggen. Het is iets goeds, toch?’

Dat vinden we eigenlijk allemaal wel.

‘Dat we in Nederland vrijheid van godsdienst hebben, al staat die soms misschien onder druk, wil niet zeggen dat er in onze wereld geen mensen gedood worden om hun geloof’, zegt Teun. ‘Sinds kort lees ik de nieuwsbrief van *Open deuren* en dan word je wel met de neus op de feiten gedrukt. Volgens deze organisatie wordt wereldwijd één op de zeven christenen vervolgd. Zou het niet goed zijn om daar op de kring ook eens aandacht aan te geven?’ Na wat heen en weer gepraat besluiten we dat Teun er een keer wat meer over zal vertellen, maar dat we het voor de rest aan ieder voor zich laten. We moeten als kring niet een te volle agenda krijgen.

Zo zijn we toch een beetje de kosten aan het berekenen. Maar nog niet op de schaal van ‘je geloof of je leven’. Ik vraag of iemand van ons weleens negatieve gevolgen heeft ondervonden vanwege zijn geloof. Tot

mijn verrassing blijkt dat inderdaad zo te zijn. Teun zegt dat ze een keer een contract misgelopen zijn omdat ze weigerden een deel van het bedrag onder tafel aan te pakken. En Mariska is bij een sollicitatie bij een openbare basisschool de baan misgelopen omdat ze er niet mee in wilde stemmen om op geen enkele manier te laten merken dat ze christen is. 'Natuurlijk zou ik mijn geloof nooit opdringen en ik snap ook wel dat het op een openbare school niet op prijs wordt gesteld als je uit de Bijbel gaat lezen of gaat bidden, maar dat je nog geen kruisje mocht dragen en niet mocht zeggen dat je 's zondags naar de kerk gaat, dat ging me te ver. Ik vind dat iedereen voor zijn geloof moet kunnen uitkomen. Net doen alsof je niets gelooft, vind ik bedrog. Iedereen gelooft wel wat, daar hoeven we niet stiekem over te doen.'

Er ontstaat nog een interessant gesprek over neutraliteit in het publieke leven. 'Kun je nog wel objectief zijn, als je je profileert als christen?', vraagt de een. 'Ben je dan onbevooroordeeld als je alle tekenen van je geloof verstoppt, terwijl je intussen overtuigd christen, moslim, atheïst of wat dan ook bent?', zegt een ander. Afijn, we beseffen dat deze kwestie in het Nederland van nu best speelt, maar hebben niet de illusie dat we dit in één avond even gaan oplossen. Wel zijn we het met Mariska eens dat het één ding is om je geloof niet aan een ander op te dringen, maar iets anders om net te doen alsof je niets gelooft. Het algemene idee lijkt te zijn dat religie iets persoonlijks moet zijn dat geen invloed mag hebben op je functioneren in de maatschappij. Maar voor een christen is dat onmogelijk. En stiekem denken we dat bij iedereen zijn levensovertuiging meespeelt in wat hij zegt of doet. Het lijkt ons dan eerlijker om je kaarten op tafel te leggen dan om net te doen of je volkomen objectief en neutraal bent. Dat is toch niemand?

Volgende keer ben ik aan de beurt. Over de zogenaamde gelijkenis van de verloren zoon. Ben benieuwd hoe het deze keer zal gaan. De vorige

keer dat ik het gesprek leidde, ben ik min of meer gered door de assertiviteit van de kringleden. Dit keer wil ik het anders aanpakken. Maar voordat ik daarvan verslag doe, moet ik eerst iets vertellen over de doopdienst van Teun. Dat was voor mij namelijk de aanleiding om me eens wat meer in deze gelijkenis te verdiepen.

GESPREKSVRAGEN

Wat vraagt Jezus in dit gedeelte van ons?

Wat zou dat kunnen betekenen voor je dagelijks leven?

Met welke beelden onderstreept de Here Jezus zijn boodschap?

Bedenk zelf eens een vergelijkbare gelijkenis.

Wat zou je zelf over hebben voor je geloof?

Wanneer heb je zelf offers moeten brengen omdat je christen bent?

Jelle vertelt dat het soms wel leek alsof het in de Bijbel over een soort parallelle werkelijkheid gaat. 'We accepteerden zonder meer dat daarin engelen verschenen en wonderen gebeuren, om maar wat te noemen. Het kwam geen moment bij ons op dat iets dergelijks ook in onze eigen wereld zou kunnen gebeuren.' Hoe ervaar je dat zelf?

Door gewone taal te gebruiken komt de boodschap van de Bijbel dichterbij. Hoe gaat dat bij jullie op de kring?

4a. De verdwenen zoon

Toen bij de Nieuwjaarsontmoeting Peter de lijst met unieke gelijkenissen van Lukas uitdeelde, wist ik het meteen. Ik zou die van de verloren zoon nemen. Dat kwam zoals gezegd door de doopdienst van Teun, een paar maanden daarvoor. Dus laat ik daar eerst wat over vertellen.

Teun had zich na zijn bekering aangesloten bij een evangeliegemeente. Aanvankelijk was gezegd dat het niet veel uitmaakte of dit als 'vriend' of als 'lid' was, zo vertelde hij mij eens. Het enige verschil was dat een 'vriend' geen oudste kon worden. Voor de rest wisten ze nauwelijks van elkaar wie lid was en wie vriend. Gaandeweg viel toch wel af en toe het woord 'doop'. Er werd een keer gepreekt over Markus 16:16. In de Nieuwe Bijbelvertaling van 2021 luidt dat vers: 'Wie gelooft en gedoopt is zal worden gered, maar wie niet gelooft zal worden veroordeeld.'

Moraal van het verhaal: je gaat niet verloren als je niet gedoopt bent. Het belangrijkste is dat je gelooft. Hoewel, als het goed is volgt na het geloof de doop. Dat is de volgorde in de Bijbel: 'Wie geloofd zal hebben en gedoopt zal zijn'. [Markus 16:16 HSV] Dus als je echt gehoorzaam wilt zijn aan het Woord... Hij had zich daar wel wat aan geërgerd, al verlangde hij er ook naar om zijn nieuwe leven met een bijzonder ritueel te markeren. Dus toen hij in persoonlijke gesprekken nog een paar hints gekregen had, was hij overstag gegaan.

Het is teveel gezegd dat er pressie op hem werd uitgeoefend. Toch denk ik dat hij uit zichzelf deze stap niet snel gezet zou hebben. Om zijn ouders niet voor het hoofd te stoten. Die hebben het er inderdaad moeilijk mee, weet ik. 'Hij is toch al gedoopt? En hebben we hem niet naar beste weten christelijk opgevoed?' Zij zijn blij dat het geloof voor hem is gaan leven. Dat hij naar een andere gemeente gegaan is, daar

kunnen ze ook nog wel begrip voor opbrengen. Maar dat hij zich heeft laten 'overdopen' ervaren ze als een klap in hun gezicht.

Zij waren dan ook niet bij de doopdienst aanwezig. Ook zijn vrouw Elsa zag ik aanvankelijk niet. Verschillende leden van onze vriendenkring waren wel gekomen.

De doopdienst was een belevenis op zich. De gemeente kwam samen in de aula van een school. In de doucheruimte van de gymzaal was een kinderbadje klaargezet voor de doop. Het hele gebeuren was op een scherm in de aula voor iedereen te volgen. Daar wil ik het verder niet over hebben. Het gaat me nu om de preek. Die ging over... je raadt het al.

En Hij zei: Een zeker mens had twee zonen. En de jongste van hen zei tegen zijn vader: Vader, geef mij het deel van de goederen dat mij toekomt. En hij verdeelde zijn vermogen onder hen.

En niet veel dagen daarna maakte de jongste zoon alles te gelde en reisde weg naar een ver land en verkwistte daar zijn vermogen in een losbandig leven. En toen hij er alles doorgebracht had, kwam er een zware hongersnood in dat land en begon hij gebrek te lijden.

En hij ging heen en voegde zich bij één van de burgers van dat land, en die stuurde hem naar zijn akkers om de varkens te weiden. En hij verlangde ernaar zijn buik te vullen met de schillen, die de varkens aten, maar niemand gaf hem die.

En nadat hij tot zichzelf gekomen was, zei hij: Hoeveel dagloners van mijn vader hebben brood in overvloed en ik kom om van honger. Ik zal opstaan en naar mijn vader gaan en tegen hem zeggen: Vader, ik heb gezondigd tegen de hemel en tegenover u.

En ik ben het niet meer waard uw zoon genoemd te worden. Maak mij als één van uw dagloners.

En hij stond op en ging naar zijn vader. En toen hij nog ver van hem verwijderd was, zag zijn vader hem en deze was met innerlijke ontferming bewogen en hij snelde hem tegemoet, viel hem om de hals en kuste hem. En de zoon zei tegen hem: Vader, ik heb gezondigd tegen de hemel en tegenover u. Ik ben niet meer waard uw zoon genoemd te worden. Maar de vader zei tegen zijn dienaren: Haal het beste gewaad tevoorschijn en trek het hem aan en geef hem een ring aan zijn hand en sandalen aan zijn voeten. En breng het gemeste kalf en slacht het, en laten we eten en vrolijk zijn. Want deze, mijn zoon, was dood en is weer levend geworden. En hij was verloren en is gevonden. En zij begonnen vrolijk te zijn.
Lukas 15:11-24

Een zoon vraagt aan zijn vader om zijn deel van de erfenis. Nou ja, er staat: 'Vader, geef mij het deel van de goederen dat mij toekomt.' Volgens mij heb je pas recht op een deel van het bezit van je vader als hij overleden is. Daarom noem ik het zijn erfenis. Goed, hij krijgt wat hij vraagt, zet alles om in cash, gaat op reis en jaagt zijn hele vermogen er doorheen. Daarom wordt hij in het Engels 'the prodigal son' genoemd, de verkwistende zoon. Dan komt er een hongersnood en gaat het mis. Hij eindigt als varkenshoeder. Dat was voor een Jood heel erg, want varkens zijn onreine dieren. Hij wordt blijkbaar nog slecht betaald ook, want hij heeft voortdurend honger. Dan denkt hij: 'Ik ben toch gek ook. Een dagloner van mijn vader heeft het beter. Ik ga terug naar huis en ik zal zeggen: Vader, ik heb gezondigd tegen de hemel en tegenover u. Ik ben het niet meer waard uw zoon genoemd te worden. Maak mij als één van uw dagloners.' Zo gezegd, zo gedaan. Zijn vader ziet hem al van ver aankomen. Hij voelt zich helemaal week worden van binnen en rent naar hem toe om hem te omarmen. De zoon draait zijn ingestudeerde verhaaltje af, maar zijn vader wil daar niets van weten. Hij laat hem

mooie kleren aantrekken en geeft hem ook een zegelring. Dat betekent dat hij weer als zoon namens zijn vader mag optreden. Ook geeft hij orders voor een groot feest met alles erop en eraan. Reden: 'deze zoon van mij was dood en is weer levend geworden. Hij was verloren en is gevonden.' Eind goed, al goed.

Het verhaal is overbekend, mede door het schilderij van Rembrandt. In de preek werd de gelijkenis helemaal op Teun betrokken. Hij had uiteindelijk de weg naar huis gevonden, naar God de Vader, die al naar hem uitgekeken had. Dat laatste gold overigens voor ons allemaal. Dus als we nog geen keus voor Jezus gemaakt hadden, dan was dit een goed moment. Bij een doopdienst zijn in de regel ook familie en vrienden aanwezig. Een goed moment voor een evangelisatietoespraakje. Mooi, mooi. Ook nogal verbazingwekkend als je er goed over nadenkt. Want voor zover ik weet had Teun God nooit vaarwel gezegd of een verkwistend leven geleid. Ik kende hem als een hardwerkende zoon, echtgenoot en vader. En oppassende burger, zogezegd. Dus om nou net te doen alsof hij ver bij God vandaan een verkwistend leven geleid had en eindelijk thuis gekomen was...

Ik was blij dat zijn ouders besloten hadden om niet te komen. Voor zover ik ze ken zijn het oprecht gelovige mensen. Oké, ze zijn geen vlammende getuigen en doen geen wonderen in Naam van de Heer. Maar om ze nou helemaal af te serveren en net te doen alsof Teun als pure heiden binnengekomen was, dat vond ik ronduit kwetsend. In mijn middelbare schooltijd kwam ik veel bij hen thuis. Aan tafel werd uit de Bijbel gelezen en soms werd er ook wel even over doorgepraat. Dat kwam ook door mij. Ik kon soms best kritisch uit de hoek komen. Vaak wisten ze niet goed hoe ze reageren moesten. Wel zei zijn moeder een keer tegen mij 'We bidden ook voor jou'. Dat had me diep geraakt.

Laten we het erop houden dat de preek goedbedoeld maar tactloos was. Dat Teun zijn bekering als een soort thuiskomen bij God ervaren had, klopte wel.

Na de dienst zag ik Elsa toch bij de koffie. Zij stond er een beetje verloren bij. 'Ben je toch maar gekomen?', vroeg ik. 'Ja, wat moet ik dan', zei ze. 'Ik ben met hem getrouwd. Dan kan ik toch niet wegblijven? Al weet ik niet goed wat ik ermee aan moet. Ik voel me hier totaal niet thuis. Ik ga nog gewoon met de kinderen naar onze eigen gemeente. Daar hebben ze hun vriendjes en vriendinnetjes. Ach, dat is het belangrijkste niet. Ze zouden ergens anders ook wel weer aarden. Ik ben gewoon verlegen met de hele situatie. Als ik zondag 's morgens naar de kerk ga, zeggen ze "Waarom gaat papa niet mee?" Dan weet ik niet wat ik zeggen moet.'

'Teun lijkt hier wel op zijn plek', probeerde ik. Dat hielp niet echt, zag ik wel. 'Ja, hij is ineens zo radicaal. Hij vindt dat hij dit moet doen. Hij heeft iets in de Bijbel gelezen over alles verlaten om Jezus' wil. Zelfs je eigen familie. Gelukkig is hij wel bij mij en de kinderen gebleven.' 'Het zal toch ook wel niet de bedoeling zijn dat alle christenen massaal hun gezin in de steek laten?', zeg ik. 'Ik ben niet zo'n bijbelkenner, maar ik neem aan dat het betekent dat je *desnoods, als het niet anders kan* voor Jezus moet kiezen als je door anderen voor het blok gezet wordt. Het lijkt me stug dat Jezus echtbreuk wilde propageren.' 'Nee, je hebt natuurlijk gelijk. Ik ben gewoon in de war. Teun is echt wel ten goede veranderd, voor het merendeel, dat zie ik ook wel. Maar dit hele gedoe maakt me ook onzeker.'

Dat begreep ik wel. Na de koffie ben ik nog even met haar meegelopen. Naar haar schoonouders. Die hadden op de kinderen gepast. Ik ben niet met haar mee naar binnen gegaan, lafaard die ik ben. Het zou wel weer goed komen, maar dit was even geen fijne dag voor hen.

Teun is inmiddels ook wel weer meer op aarde geland, kan ik nu zeggen. Met zijn ouders loopt het nog wat stroef. Elsa en hij hebben voor zover ik kan zien hun draai wel weer gevonden. Al zijn ze geestelijk wel wat uit elkaar gegroeid. Maar ze houden veel van elkaar. Ze zullen het met elkaar wel rooien.

Terugkijkend moet ik zeggen dat de preek me nogal in de war gebracht had. De vele 'amens' en 'halleluja's' waren aan mij niet besteed. De vergelijking van Teun met de verloren zoon leek me nogal mank te gaan. Nog vreemder vond ik het dat er met geen woord gerept werd over de oudste zoon. Waar was die gebleven? De schriftlezing eindigde bij Lukas 15 vers 24. Precies zoals ik het hierboven heb naverteld. Dat kwam op mij heel raar over. Je kunt toch niet zomaar midden in een verhaal stoppen? De clou van een verhaal zit toch vaak aan het eind?

Wie is eigenlijk de hoofdpersoon van deze gelijkenis? Sommigen zeggen: de vader. Ik las ergens: je zou het beter de gelijkenis van de liefhebbende vader kunnen noemen. Maar waarom wordt hij dan in het begin aangeduid als 'een zeker mens'. Zeg maar: 'iemand'. Daarmee wordt de schijnwerper bepaald niet op hem gezet. Voor de voorganger was de jongste, de 'verloren' zoon de enige die er toe deed. De andere noemde hij niet eens. Toch eindigde Jezus met hem. Waarom? Ik was nieuwsgierig geworden naar de oudste.

Vandaar mijn keuze om deze gelijkenis te bespreken als het mijn beurt was. Misschien konden we samen het mysterie van de verdwenen zoon oplossen.

4b. Twee zonen

‘Iemand had twee zonen’, zo begint de gelijkenis. Vanuit die invalshoek wil ik de tekst onderzoeken. Laat ik dus eerst het verhaal maar eens afmaken en over die andere zoon vertellen.

Zijn oudste zoon nu was op de akker. En toen hij dichterbij huis kwam, hoorde hij muziek en reidans. En nadat hij één van de knechten bij zich geroepen had, vroeg hij wat er aan de hand was. Deze nu zei tegen hem: Uw broer is gekomen en uw vader heeft het gemeste kalf geslacht, omdat hij hem weer gezond teruggekregen heeft. Maar hij werd boos en wilde niet naar binnen gaan. Toen ging zijn vader naar buiten en spoorde hem aan. Maar hij antwoordde en zei tegen zijn vader: Zie, ik dien u al zoveel jaren en heb nooit uw gebod overtreden en u hebt mij nooit een bokje gegeven om met mijn vrienden vrolijk te zijn. Maar nu deze zoon van u gekomen is, die uw bezit met hoeren opgemaakt heeft, hebt u voor hem het gemeste kalf geslacht. En hij zei tegen hem: Kind, jij bent altijd bij mij en al het mijne is van jou. Wij zouden dan vrolijk en blij moeten zijn, want deze broer van jou was dood en is weer levend geworden. En hij was verloren en is gevonden.
Lukas 15:25-31

De oudste zoon is aan het werk op het land en hoort, als hij naar huis gaat, dat er feest gevierd wordt. ‘Wat is er aan de hand?’, vraagt hij aan een van de knechten. ‘Uw broer is weer thuis’, zegt die, ‘en uw vader heeft het kalf, dat we vetgemest hebben, laten slachten. Omdat hij zijn zoon weer gezond en wel terug heeft.’ Daar is hij helemaal niet blij mee en hij blijft demonstratief buiten staan. Zijn vader gaat naar hem toe en zegt: ‘Kom toch mee naar binnen.’ Maar hij reageert boos: ‘Nou sta ik al

zoveel jaar tot uw dienst en ik ben nooit tegen u ingegaan. En ik heb nog nooit zelfs maar een bokje gekregen om ook eens met mijn vrienden feest te vieren. En nou is die zoon van u, die hoerenloper die uw bezit er heeft doorgejaagd gekomen, en jawel hoor, nou slacht u het gemeste kalf. Het is me wat moois.’ ‘Mijn jongen, wat zeg je nou’, zegt de vader. ‘Jij bent toch altijd bij mij en alles wat ik bezit is van jou.’ Dat is natuurlijk zo, want hij had alles onder zijn beide zoons verdeeld. De jongste had alles opgemaakt, dus wat er nog over is, is voor de oudste. ‘Kom op, wees blij. Het is toch je broer? Hij had alle banden doorgesneden, hij was als het ware dood en is weer levend geworden. Hij was verloren en is gevonden.’

Wat de oudste broer vervolgens doet, krijgen we niet te horen. Het is een verhaal met een open einde. Dat zal wel niet voor niets zijn.

De vorige keer was er van mijn voorbereiding niet veel terecht gekomen. Dat had gelukkig niet veel uitgemaakt, want praten doen ze toch wel. Dit keer wil ik beter beslagen ten ijs komen. Ik heb een aantal vragen op internet gevonden die ik wil gebruiken. In mijn ogen zijn het goede, open vragen. Niet van het type ‘De Vader wacht op jou, wanneer ga je naar huis?’ De vragen horen in groepjes bij elkaar en zo leg ik ze dan ook aan de kring voor.

We beginnen met: ‘In welke situatie vertelde de Here Jezus deze gelijkenissen? Tot wie richtte Hij Zich? Wat betekent dit voor de uitleg van de gelijkenis?’

Daarmee hebben we volgens mij meteen de sleutel voor de uitleg in handen. Voor de historische context moeten we kijken naar het begin van Lukas 15. Gelukkig hebben we thuis het hele hoofdstuk gelezen. De eerste verzen vormen een inleiding tot drie gelijkenissen over ‘verloren en gevonden’.

Al de tollenaars en de zondaars nu kwamen bij Hem om Hem te horen. En de Farizeeën en de schriftgeleerden morden onder elkaar en zeiden: Deze Man ontvangt zondaars en eet met hen.

En Hij sprak deze gelijkenis tot hen...

Lukas 15:1-3

Daar staat dat er veel tollenaars en zondaars naar Jezus kwamen luisteren. Dat leidt tot gemopper onder de Farizeeën en de schriftgeleerden. Die vinden dat niet gepast.

Peter legt uit dat tollenaars een soort combinatie van belastingontvangers en douaniers waren. Het woord 'tol' kennen we nu vooral nog van tolwegen. In de tijd van het Nieuwe Testament waren zij verantwoordelijk voor het innen van verschillende belastingen, waaronder in- en doorvoerrechten. Zij pachtten een concessie voor een bepaald gebied bij de Romeinse bezetters. Daarom waren zij bepaald niet geliefd. Zij werden gezien als een soort landverraders. Zij spekten de kas van de vijand van het volk van God. In veel culturen heeft alles te maken met de verhouding met God. Het hele leven is religieus bepaald. Tollenaars waren dus niet alleen politiek verdacht, ze konden ook onmogelijk op goede voet met God staan. Ze werden op een lijn gesteld met zondaars. In de joodse synagogen en in de tempel in Jeruzalem waren zij niet welkom. Ook omdat zij door hun voortdurende contact met niet-Joden als onrein gezien werden. 'Nog afgezien van het feit dat de belastingdienst sowieso niet populair is', kon ik niet laten te zeggen.

Jelle zegt dat hij zich er vaak over verbaasd heeft dat sommige mensen in de Bijbel 'zondaars' genoemd worden. Hij heeft altijd geleerd dat alle mensen zondaars zijn en dat de een niet beter is dan de ander. Nu denkt hij dat je toch wel onderscheid kunt maken tussen de zondige natuur van alle mensen, zeg maar de aanleg voor alles wat niet goed is, en

openlijk zondig gedrag. Iedereen vált wel eens in zonde; sommigen léven erin. Dat is het verschil. ‘Een beetje zoals “De meeste mensen deugen”?’’, plaagt Astrid. ‘Ik heb me altijd verbaasd over die boektitel’, zegt Jelle. ‘Vooral omdat je daarmee ook zegt dat sommige mensen *niet* deugen. Het lijkt erop dat je dan niet alleen *daden* veroordeelt maar ook *mensen*. Ik zou eerder zeggen: niemand deugt helemaal, maar sommigen maken het bonter dan anderen.’

‘Waar het vooral om gaat, is dat de religieuze leiders van die tijd zich eraan ergeren dat Jezus met zulke mensen omgaat’, zeg ik om het gesprek weer terug te leiden naar de tekst. ‘Dat maakt volgens mij meteen veel duidelijk over de twee zonen uit de gelijkenis’, zegt Margriet. ‘De jongste lijkt model te staan voor de tollenaars en zondaars die van God zijn afgedwaald. En de oudste, die mopperaar, doet denken aan de farizeeën en de schriftgeleerden.’ ‘Dat zie ik nu ook’, reageert Mariska. ‘Dat heb ik nooit eerder doorgehad. Het werpt een heel ander licht op het verhaal. Het lijkt erop dat de religieuze leiders een spiegel voorgehouden krijgen. Zijn ze wel blij als mensen die zijn afgedwaald de weg naar God terugvinden? Die tollenaars en zondaars zijn per slot van rekening óók Joden, leden van het volk van God. Het zijn in die zin hun broeders.’

Daarmee hebben we volgens mij al een belangrijke conclusie getrokken.

Maar de avond is nog jong en we gaan vrolijk door met de tweede set vragen: ‘Wat zijn de overeenkomsten tussen de drie gelijkenissen? Waarin wijkt de derde gelijkenis af van de andere twee? Wat betekent dat?’

De overeenkomsten zijn niet moeilijk te vinden. Het gaat steeds om de cyclus verloren - gevonden - blijdschap, al dan niet in de hemel. Verschillen zijn er ook genoeg. Zo is er sprake van een zekere intensivering: eerst gaat het om een van de honderd, daarna van de tien

en tot slot om een van de twee. Ook valt op dat de laatste gelijkenis langer en gedetailleerder is dan de andere. Maar het meest in het oog springend is natuurlijk dat de derde keer het verhaal nog een stuk doorloopt als de cyclus al doorlopen is. De jongste zoon was verloren en is weer gevonden en er volgt een groot feest. En dan lezen we nog over de wederwaardigheden van de oudste zoon. Daardoor begrijpen we beter waarom de jongste zoon de naamgever van de gelijkenis is; hij past in het rijtje verloren dit, gevonden dat. Maar het wordt ook nog duidelijker dat de geschiedenis van zijn oudere broer de uitsmijter is. Dat einde is onverwacht en zet de zaken behoorlijk op zijn kop. 'Je kunt je afvragen welke van de twee uiteindelijk de verloren zoon is!', zegt Margriet. 'De jongste zoon is thuisgekomen. Blijft de oudste nou buiten staan? De rebel is weer in genade aangenomen. En nou is zijn brave broer ineens het probleem? De toehoorders zullen behoorlijk geschokt geweest zijn. Als zij tenminste doorgehad hebben wat Jezus bedoelde.' 'Ik denk het haast wel', zegt Teun. 'Als ze Jezus een beetje kenden, hadden ze het wel kunnen zien aankomen. Al bij het optreden van Johannes de Doper was duidelijk dat tollenaars en zondaars welkom zijn in het Koninkrijk van God. En de religieuze leiders krijgen het verwijt dat zij zich niet naar Johannes geluisterd en zich niet bekeerd hebben.' [Mattheüs 21:32] Dat de toehoorders waarschijnlijk wel begrepen waar Jezus naar toe wilde, is wel wat speculatief, want dat kunnen we nooit weten, zeggen we enigszins hypocriet. Want stiekem denken we allemaal hetzelfde.

Tijd voor de volgende ronde: 'Wat zegt de gelijkenis over de drie hoofdpersonen? Welk beeld krijg je van hen? Breng de verschillende relaties tussen de hoofdpersonen in kaart. Hoe staan ze ten opzichte van elkaar?'

‘De vader komt wel heel meegaand over’, zegt Astrid. ‘Hij verdeelt zijn bezit, noemt beide broers zijn zoon of zijn kind en maakt niemand een verwijt. De jongste zoon heeft over het algemeen onze sympathie, maar het is natuurlijk eigenlijk een onbeschaamde rotzak.’ Tja, zo kun je het ook stellen. We pruttelen wat, maar moeten toegeven dat het op zijn minst niet netjes is wat hij gedaan heeft. Verder lijkt hij een onverantwoorde levensgenieter, die weer bij pa aanklopt als hij helemaal aan de grond zit. Op zijn oudere broer lijkt helemaal niets aan te merken. Dus ja, diens boosheid kunnen we wel begrijpen.

Onze mening kantelt als we de onderlinge relaties in kaart gaan brengen. Wat de houding van de vader betreft, zijn er geen verrassingen. Hij probeert de relatie met beide zoons goed te houden. Wel onthullend is wat we lezen over de jongste zoon. Het lijkt alsof hij alle banden doorsnijdt. En dat is aan de buitenkant ook zo. Maar van binnen blijft hij ‘vader’ zeggen. Dat wordt in het bestek van een paar verzen wel een keer of vijf vermeld. Daar steekt de keurige zoon schril bij af. Hij denkt en praat niet in termen van familierelaties. De woorden ‘vader’ en ‘broer’ komen niet over zijn lippen. Hij heeft het over ‘die zoon van u’. En hij lijkt niet te beseffen dat al het bezit van zijn vader hem toekomt. Hij klaagt dat hij zich altijd uit de naad gewerkt heeft en nooit eens een bokje gekregen heeft om feest te vieren. Hij praat over zichzelf als een arbeider die bij iemand in dienst is.

‘Verroest’, zegt Jelle. En neem van mij aan dat dat krachtige taal is voor zijn doen. ‘Zo heb ik mij eigenlijk ook jarenlang gevoeld. Ik was een beetje bang voor God en probeerde erg mijn best te doen. En intussen was ik soms jaloers op leeftijdgenoten die uit de band sprongen. Ik heb wel eens gedacht “jammer dat ik christen ben, anders zou ik veel meer mogen”. Ik voelde me ook meer knecht dan kind van God. Nu zie ik wel in dat je niet gelukkig wordt als je van alles doet wat God verboden

heeft. Dat lijkt misschien wel stoer, maar kijk eens hoeveel verslaafden er zijn in Nederland. Hoeveel huwelijken er stuk lopen door ontrouw en wat een drama's dat oplevert. Nee, ik zie steeds scherper dat wat God van ons vraagt juist goed is voor ons. En ik heb echt moeten leren dat God wil dat we genieten en dat we feest mogen vieren. En dat juist zonde uiteindelijk eentonig, vreugdeloos en doods is.'

We hebben Jelle zelden zo'n lange monoloog horen afsteken en zijn best wel onder de indruk.

Misschien een beetje abrupt stel ik de volgende vraag: 'Wat is de spits van de gelijkenis? Hoe zou je de hoofdboodschap ervan willen formuleren?'

Na een tijdje heen en weer praten komen we erop uit dat iedereen welkom is bij God. Ook degenen die het er in onze ogen niet naar gemaakt hebben. Dat we blij mogen zijn met iedereen die God vindt. Dat we iedereen van harte het beste gunnen en niet jaloers moeten zijn op het leven dat ze geleid hebben. Zeker niet als zij hun bezit 'met hoeren opgemaakt hebben', zoals in de tekst staat. Waarbij Peter nog wel opmerkt dat het de oudste zoon is die dit zegt en dat dit ook een staaltje 'zo de waard is, vertrouwt hij zijn gasten' zou kunnen zijn. Er staat helemaal niet dat zijn jongere broer dit inderdaad gedaan heeft. Het idee lijkt bij hemzelf vandaan te komen.

Er wordt nog een heleboel meer gezegd, maar hier komt het wel zo'n beetje op neer.

De laatste vraag gaat over de toepassing: 'Pas de gelijkenis toe op je eigen situatie. Wat heb je voor jezelf ontdekt?'

Dat vinden we nog niet zo gemakkelijk. Vooral niet omdat ons beeld van de gelijkenis behoorlijk is bijgesteld. Dat moet nog even bezinken. Wat we zeggen, lijkt heel erg op wat er eerder bij de interpretatie gezegd is.

We kunnen het nog niet veel concreter maken. Behalve dan dat we niet te snel over een ander moeten oordelen. Je ziet de buitenkant en die is misschien niet fraai. Maar je weet niet wat er in iemands hart leeft. Misschien is hij in zijn hart wel veel meer met God bezig dan je ziet. Geen super originele gedachte. Wel goed om nog eens te onderstrepen. We gaan zo gauw de fout in wat dit betreft.

‘Een vader had twee zonen’ en van beiden kunnen we leren.

Van de jongste dat we altijd welkom bij zijn God, hoe ver we ook zijn afgedwaald. Dat Hij blij is met iedereen die bij Hem thuiskomt, dat dat voor Hem reden is voor een groot feest.

Van de oudste kunnen we leren dat God onze Vader wil zijn en niet onze werkgever. En dat Hij ons in al zijn rijkdom wil laten delen. God vraagt gehoorzaamheid, zeker, maar dan wel de liefdevolle luisterbereidheid van een kind, niet de slaafse gehoorzaamheid van een ondergeschikte.

Mariska merkt nog op dat ze het werken met vragen wel prettig gevonden heeft. Dat geeft structuur aan het gesprek en je weet zeker dat observatie, interpretatie en toepassing alle drie aan bod komen. Voorzichtig zegt ze: ‘Misschien zou het beter zijn om ze niet een voor een af te werken. Je zou ze meer achter de hand kunnen houden en ze tussen neus en lippen door stellen als dat zo uitkomt. Dan kun je beter aansluiten bij het natuurlijke verloop van het gesprek.’ Dat vind ik goed om te horen. Weer wat geleerd!

GESPREKSVRAGEN

In welke situatie vertelde de Here Jezus deze gelijkenissen? Tot wie richtte Hij Zich? Wat betekent dit voor de uitleg van de gelijkenis?

Wat zijn de overeenkomsten tussen de drie gelijkenissen? Waarin wijkt de derde gelijkenis af van de andere twee? Wat betekent dat?

Wat zegt de gelijkenis over de drie hoofdpersonen? Welk beeld krijg je van hen? Breng de verschillende relaties tussen de hoofdpersonen in kaart. Hoe staan ze ten opzichte van elkaar?

Wat is de spits van de gelijkenis? Hoe zou je de hoofdboodschap ervan willen formuleren?

Pas de gelijkenis toe op je eigen situatie. Wat heb je voor jezelf ontdekt?

Jelle vertelt dat hij wel eens gedacht heeft 'jammer dat ik christen ben, anders zou ik veel meer mogen'. Hoe zit dat bij jou?

In hoeverre kun je jezelf spiegelen aan de jongste zoon? En aan de oudste?

5. De oneerlijke rentmeester

Margriet heeft gekozen voor de gelijkenis van de onrechtvaardige rentmeester. Vooral omdat zij het zo'n merkwaardig verhaal vindt. Het lijkt wel alsof er staat dat je best mag sjoemelen met geld. En dat Jezus een oneerlijke beheerder prijst. 'Maar voordat we ons daar op storten, laten we eerst even goed lezen wat er staat', zegt ze, door ervaring wijs geworden.

En Hij zei ook tegen Zijn discipelen: Er was een zeker rijk mens, die een rentmeester had, en deze werd bij hem aangeklaagd dat hij zijn goederen verkwistte. En hij riep hem en zei tegen hem: Wat is dit wat ik over u hoor? Geef rekenschap van uw rentmeesterschap, want u kunt niet langer rentmeester zijn.

En de rentmeester zei bij zichzelf: Wat moet ik doen, omdat mijn heer dit rentmeesterschap van mij afneemt? Spitten kan ik niet en voor bedelen schaam ik mij. Ik weet wat ik doen zal, opdat ze mij, wanneer ik afgezet ben als rentmeester, in hun huizen ontvangen. En hij riep de schuldenaars van zijn heer één voor één bij zich en zei tegen de eerste: Hoeveel bent u mijn heer schuldig? En hij zei: Honderd vaten olie. En hij zei tegen hem: Neem uw schuldbekentenis, ga zitten en schrijf snel vijftig. Daarna zei hij tegen een ander: En u, hoeveel bent u schuldig? En hij zei: Honderd zakken tarwe. En hij zei tegen hem: Neem uw schuldbekentenis en schrijf tachtig.

En de heer prees de onrechtvaardige rentmeester, omdat hij verstandig gehandeld had. Want de kinderen van deze wereld zijn onder elkaar verstandiger dan de kinderen van het licht.

En Ik zeg u: Maak uzelf vrienden met behulp van de onrechtvaardige mammon, opdat zij u, als u gebrek lijdt, zullen ontvangen in de eeuwige tenten.

Lukas 16:1-9

Nadat Jezus zich in drie gelijkenissen tot de farizeeën en schriftgeleerden gericht heeft, vertelt Hij er nu ook een aan zijn leerlingen. Over iemand die het bedrijf van een rijke man slecht beheerd heeft en aangeklaagd wordt omdat hij diens bezittingen verkwist heeft. Zijn baas maakt met hem de eindafrekening op en zegt dat hij uit zijn functie wordt gezet. Tja, wat moet hij dan beginnen. ‘Spitten kan ik niet en als ik zou moeten bedelen, zou ik me rot schamen’, denkt hij. Maar dan krijgt hij een ingeving. Hij denkt: ‘Ik ga vrienden maken, bij wie ik straks kan logeren. Dan kom ik niet op straat terecht.’ En dan roept hij iedereen die bij zijn baas in het krijt staat bij zich en verlaagt hun schuld. Aan de ene vraagt hij: ‘Hoeveel ben je mijn heer schuldig?’ En als die zegt: ‘Honderd vaten olie.’ Dan zegt hij: ‘Hier is je schuldbekentenis. Ga gauw zitten en maak er vijftig van.’ Een ander laat hij honderd zakken tarwe veranderen in tachtig.’ De eigenaar prijst dan de onrechtvaardige rentmeester omdat hij het zo slim heeft aangepakt.

Als toelichting zegt de Here Jezus erbij dat degenen die bij deze wereld horen slimmer met elkaar omgaan dan de ‘kinderen van het licht’. Met die laatsten zullen wel de mensen die bij God en Jezus horen bedoeld zijn. En Hij zegt erbij dat we vrienden moeten maken met behulp van de ‘onrechtvaardige mammon’, opdat de mensen je als je geen geld meer hebt, zullen verwelkomen in de ‘eeuwige tenten’. Ik heb een paar uitdrukkingen die misschien niet direct duidelijk zijn tussen aanhalingstekens gezet. Daar moeten we het nog even over hebben. Maar laten we bij het begin beginnen.

Het eerste woord roept bij ons meteen al vraagtekens op. Hoezo 'ook'? We hebben hoofdstuk 15 als een min of meer afgeronde eenheid behandeld. Met hoofdstuk 16 begint een nieuw gedeelte, met een ander publiek: Jezus' eigen discipelen. Het woordje 'ook' suggereert toch een bepaald verband. Waar zit dat dan in?

Astrid zegt dat het haar opgevallen is dat het weer over 'verkwisten' gaat, net als bij de gelijkenis van de twee zonen. En als je daar even op doorgaat: in beide gevallen gaat het over geld dat eigenlijk niet van de hoofdpersoon zelf is. De vader had zijn bezit wel verdeeld onder zijn zoons, maar die hadden daar nog geen recht op. Hij was nog niet dood. En de beheerder kon dan wel beschikken over de hele boerderij, of het landgoed, of handelshuis, of wat het dan ook was - zijn eigendom was het niet. Voor beiden loopt het fout en dreigt er armoede. En allebei vinden ze een uitweg uit de problemen. Dus ja, er zijn zeker wel overeenkomsten. 'Misschien houdt Jezus nu wel een spiegel aan zijn discipelen voor', zegt ze. 'Waarschijnlijk hebben zij inmiddels wel van Hem geleerd om met andere ogen naar tollenaars en zondaars te kijken. En laten we wel wezen: een van hen, Mattheüs, was zelf tollenaar geweest. Maar er kunnen anderen zijn op wie zij neerkijken. Witteboordencriminelen, fraudeurs, ritselaars.'

Dat herkennen we wel. We hebben er zelf ook moeite mee dat de onrechtvaardige rentmeester geprezen wordt. 'Hoe kan Jezus nou zo iemand een pluim geven', vraagt ook Jelle zich af. Teun zegt: 'Dat doet Hij volgens mij niet. Het is de eigenaar die hem prijst. Dat is nog onderdeel van het verhaal. En dan alleen vanwege zijn slimmigheidje. Het is niet zo dat hij zijn gedrag goedkeurt. Jezus zegt alleen dat wereldse mensen vaak slimmer met geld omgaan dan gelovigen.' Opnieuw merken we dat je bij gelijkenissen het eigenlijke punt van vergelijking goed in de gaten moet houden. Ga je ook andere elementen van het verhaal doortrekken, dan kom je al gauw tot verkeerde

conclusies. De les is: maak vrienden met behulp van de onrechtvaardige mammon. [Mattheüs 16:9] Dat wil niet zeggen dat je dat op een oneerlijke manier moet doen, zoals de onrechtvaardige rentmeester.

‘Ik heb weleens gehoord dat die heer eigenlijk zelf fout zat’, zegt Mariska. Hij heeft veel te veel rente gevraagd, wat helemaal niet mocht volgens de joodse wet. De rentmeester herstelt dat en de eigenaar moet toegeven dat hij dat slim gedaan heeft. Hij kan er als puntje bij paaltje komt niets van zeggen. ‘Daar geloof ik helemaal niets van’, reageert Astrid. ‘Er staat niets over rente; het gaat om schuld. En trouwens als de helft van het bedrag uit rente bestond, zoals in het geval van de olie, dan was de oorspronkelijke rente 100% geweest. Dat is absurd. Bovendien wordt er geen kwaad woord over de heer gezegd en de beheerder wordt consequent onrechtvaardig genoemd. Dus nee, ik zie het als een fantasievolle poging tot een alternatieve uitleg, maar wat mij betreft is die totaal niet geloofwaardig.’

Astrid heeft echt een hekel aan wat zij ‘spitsvondig geneuzel’ noemt. ‘Het lijkt wel alsof elke uitlegger er per se zijn eigen draai aan wil geven’, zegt ze. ‘Ook al is het puur hypothetisch en gaat het lijnrecht in tegen wat er staat. Zo ontstaat het beeld dat elke tekst wel op vijftig manieren uitgelegd kan worden, maar de meeste daarvan kunnen rechtstreeks de prullenbak in.’ Als ze zo strijdvaardig van leer trekt, kun je beter niet tegen haar ingaan. Dat hoeft gelukkig ook niet, want we zijn het wel met haar eens.

Teun vindt het vreemd dat de ene schuldeiser de helft cadeau krijgt en de ander maar twintig procent. Maar daar heeft Margriet dan weer een antwoord op. Ze heeft gelezen dat vijftig vaten olie ongeveer net zoveel waard is als twintig zakken tarwe. Het bedrag dat ze krijgen is dus

ongeveer gelijk. Als je anderen voor je wilt winnen, moet je geen scheve ogen veroorzaken.

Blijft over het advies van Jezus om vrienden te maken met behulp van de onrechtvaardige mammon. Volgens Margriet, die zich goed heeft voorbereid, was mammon een uit het Aramees afgeleid woord voor geld of bezit. Zoiets dachten we eigenlijk al wel.

Maar is geld dan in zichzelf onrechtvaardig? Je kunt er toch ook goed mee doen? 'We zeggen toch ook "Geld dat stom is, maakt recht wat krom is"?', zegt Teun. 'Vind je dat positief dan?', reageert Mariska. 'Ik heb dat altijd opgevat als een cynische opmerking over corruptie en omkoperij. Met wat geld op de juiste rekeningen kun je bijna overal mee weggkomen.' 'Dat lijkt mij ook de bedoeling', zegt Jelle. 'Ik ken ook een variant: geld dat slecht is, maakt krom wat recht is.'

'Waar het denk ik om gaat', zeg ik, 'is dat je geld wel minachtend "het slijk der aarde" kunt noemen, maar dat het nog steeds wel uitmaakt hoe je ermee omgaat.' 'Ja', vult Astrid aan. 'Misschien zijn we te vroeg gestopt met lezen. Want wat Christian zegt, staat volgens mij in de volgende verzen.'

Dus lezen we nog even door:

Wie trouw is in het minste, is ook in het grote trouw. En wie onrechtvaardig is in het minste, is ook in het grote onrechtvaardig. Als u dan wat betreft de onrechtvaardige mammon niet trouw bent geweest, wie zal u het ware toevertrouwen? En als u wat betreft het goed van een ander niet trouw bent geweest, wie zal u het uwe geven?

Lukas 16:10-12

Je kunt niet zeggen: het is maar geld. Als je daarmee sjoemelt, dan laat je zien dat je oneerlijk bent. Dan zul je ook niet te vertrouwen zijn als het erop aankomt. ‘Eens een dief, altijd een dief’, zeg maar. Als mensen merken dat je het niet zo nauw neemt als het om kleine bedragen gaat, zullen ze je geen belangrijke zaken toevertrouwen. Omgekeerd had ik als kind eens gemerkt dat de bakker en zijn vrouw mijn ouders blindelings vertrouwden omdat ze me onmiddellijk terugstuurden toen ze hoorden dat ik een paar dubbeltjes tekort was gekomen bij het betalen van de boodschappen. Toen wij eens het vakantiehuisje in Frankrijk van het bakkersgezin konden huren vroeg mijn vader of hij in termijnen betalen mocht. Blijkbaar zaten we op dat moment een beetje krap bij kas. Toen zeiden ze: ‘Kijk maar wat voor jullie haalbaar is, dat komt wel goed.’

Teun merkt nog op dat het natuurlijk niet alleen gaat om weinig of veel geld, om kleine of grote bedragen, maar om aardse bezittingen tegenover hemelse zaken, die echt belangrijk zijn. ‘Het gaat mijns inziens niet alleen om vrienden maken in dit leven, maar voor de eeuwigheid. “Opdat zij u ontvangen in de eeuwige tenten” lees ik als: opdat zij je welkom heten in de hemel.’ Dat lijkt ons ook. In vers 11 wordt ‘de onrechtvaardige mammon’ tegenover ‘het ware’ gesteld. Uiteindelijk gaat het niet om geld of bezit maar om de dingen die er echt toe doen. Zeg maar de relatie met God en het eeuwige leven. Over de verhouding tot God gaat het ook in het laatste vers van dit gedeelte:

Geen huisslaaf kan twee heren dienen, want hij zal of de ene haten en de ander liefhebben, of hij zal zich aan de ene hechten en de ander minachten. U kunt niet God dienen en de mammon.

Lukas 16:13

Dat klinkt bekend in de oren. We hadden dit ook al in de Bergrede gelezen. [Mattheüs 6:24] Daarmee worden de zaken tot slot nog even

op scherp gezet. Je kunt niet van twee walletjes eten. Als je God wilt dienen mag geld geen macht in je leven worden.

‘Als ik goed geluisterd heb, kunnen we drie conclusies trekken’, zegt Margriet, ‘En anders vullen jullie maar aan.

In de eerste plaats dat Jezus wel kritisch was op anderen, maar dat Hij ook zijn eigen volgelingen een spiegel voorhield. We moeten niet denken dat anderen niet deugen en dat wijzelf wel goed zitten.

In de tweede plaats dat we geld vanuit geestelijk oogpunt misschien onbelangrijk vinden, maar dat we er daarom nog wel goed mee om moeten gaan. Je kunt er vrienden mee maken voor de eeuwigheid.

En in de derde plaats dat we maar één Heer kunnen dienen. Al het andere wat te belangrijk wordt in ons leven, met name bezit, kan onze relatie met God zomaar in de weg staan.’

Tot slot stelt ze de vraag wat we er voor onszelf uit meenemen. We maken een rondje.

Teun: ‘Dat geldzucht een reëel gevaar is en dat ik altijd alert moet blijven.’

Peter: ‘Dat we wel bepaalde daden mogen veroordelen maar nooit mensen mogen uitsluiten. En dat we niet te snel moeten denken dat wij beter zijn.’

Mariska: ‘Dat ik misschien wat minder slordig met mijn belastingaangifte moet zijn. Ik heb wel eens wat geld gekregen voor een workshop met kinderen tijdens een conferentie en ik weet eigenlijk niet eens of ik dat had moeten opgeven.’

Ik: ‘Dat ik nog eens goed na moet denken over de paradox dat gelovigen Gods uitverkorenen en geliefden genoemd worden en dat Hij toch geen lievelingetjes heeft. Dat iedereen welkom is bij God en dat Hij van iedereen evenveel houdt.’

Astrid: ‘Daar heb ik geloof ik niets aan toe te voegen.’

Jelle: ‘Dat ik nog niet snap wat “vrienden maken voor de eeuwigheid” is en dat ik merk dat je nog steeds veel van een bijbelgedeelte kunt leren als je niet alles begrijpt.’

Margriet: ‘Dat je met een beetje geduld en aandacht ook met een moeilijke gelijkenis samen een heel eind kunt komen.’

We complimenteren Margriet met haar prettige manier om het gesprek te leiden. ‘Dat kon omdat Christian er deze keer niet voortdurend met zijn grote kwek doorheen zat te kleppen’, zegt ze. En tegen mij: ‘Nee hoor, je had de vorige keer wel gelijk.’* Ik heb me nu heel anders voorbereid en de tekst veel meer serieus genomen. En ik heb ook geprobeerd eerst naar jullie te luisteren om ervan te leren en om niet meteen mijn eigen vrome gedachten over jullie uit te storten.’

We zijn als kring behoorlijk gegroeid, constateren we nogal zelfgenoegzaam. We mogen wel oppassen dat we niet naast onze schoenen gaan lopen. Maar waar vind je nou zo’n superkring!

GESPREKSVRAGEN

Wat is het probleem van de onrechtvaardige rentmeester in de gelijkenis en hoe lost hij dit op?

Waarom prijst zijn heer hem?

Welke les trekt de Here Jezus uit dit verhaal? Hoe zou je dit zelf onder woorden brengen?

Vat vers 10 tot en met 12 in eigen woorden samen.

* Zie *De bijbelleesclub-1*, hoofdstuk 1.

Aan de oppervlakte gaat het in dit gedeelte over geld. Waar zie je diepere lagen? Wat betekent dat, volgens jou?

Met geld kun je vrienden maken voor de eeuwigheid. Hoe zie je dat voor je?

Geld kan ook een gevaar vormen voor je relatie met God. Waar zie je wat dit betreft voor jezelf risico's?

Hoe kunnen we elkaar helpen om God altijd op de eerste plaats te zetten?

6. De rijke man en de arme Lazarus

Nu was er een zeker rijk mens, die gekleed ging in purper en zeer fijn linnen en die elke dag vrolijk en overdadig leefde. En er was een zekere bedelaar, van wie de naam Lazarus was, die voor zijn poort neergelegd was, en die onder de zweren zat. En hij verlangde ernaar verzadigd te worden met de kruimeltjes die van de tafel van de rijke man vielen; maar ook de honden kwamen en likten zijn zweren. Het gebeurde nu dat de bedelaar stierf en door de engelen in de schoot van Abraham gedragen werd. En ook de rijke man stierf en werd begraven. En toen hij in de hel zijn ogen opsloeg, waar hij in pijn verkeerde, zag hij Abraham van ver en Lazarus in zijn schoot. En hij riep en zei: Vader Abraham, ontferm u over mij en stuur Lazarus naar mij toe en laat hem de top van zijn vinger in het water dopen en mijn tong verkoelen, want ik lijd vreselijk pijn in deze vlam. Abraham echter zei: Kind, herinner u dat u het goede deel ontvangen hebt in uw leven en Lazarus evenzo het kwade. En nu wordt hij vertroost en u lijdt pijn. En bovendien is er tussen ons en u een grote kloof aangebracht, zodat zij die van hier naar u zouden willen gaan, dat niet kunnen en ook zij niet die vandaar naar ons zouden willen gaan. En hij zei: Ik vraag u dan, vader, dat u hem naar het huis van mijn vader stuurt, want ik heb vijf broers. Laat hij dan tegenover hen getuigenis afleggen, opdat ook zij niet komen in deze plaats van pijniging. Abraham zei tegen hem: Zij hebben Mozes en de profeten. Laten zij naar hen luisteren. Hij echter zei: Nee, vader Abraham, maar als iemand van de doden naar hen toe zou gaan, zouden zij zich bekeren. Maar Abraham zei tegen hem: Als zij niet naar Mozes en de profeten luisteren, zullen zij zich ook niet laten overtuigen, als iemand uit de doden zou opstaan.

Lukas 16:19-31

In de volgende gelijkenis stelt Jezus eerst twee mensen aan ons voor. De ene is een rijke man die zich kleedt als een koning en elke dag uitbundig plezier maakt. De andere is Lazarus, een bedelaar die ze bij de poort van zijn huis hebben neergelegd. Die zit helemaal onder de zweren. Hij zou wel willen eten wat er van de tafel van de rijke man op de grond valt, maar nee, dat zit er niet in. Er komen straathonden om zijn zweren te likken.

Op een dag sterft de bedelaar en hij wordt 'door de engelen in de schoot van Abraham gedragen.' Volgens Jelle, die deze avond de leiding heeft, is dat een joodse omschrijving voor de eeuwige gelukzaligheid.

Het beeld is dat van een maaltijd, waarbij men op zijn zij op rustbanken ligt. Degene rechts van je ligt als het ware in je schoot. Net zoals Johannes bij Jezus bij het laatste Avondmaal. [Johannes 13:23] Zo mag Lazarus op de beste plaats, vlak naast vader Abraham, liggen.

Dan sterft ook de rijkwaard. Hij wordt netjes begraven. Als hij in het dodenrijk ontwaakt, lijdt hij pijn. In de verte ziet hij Abraham, en Lazarus op de ereplaats naast hem.

Dan ontstaat er een gesprek tussen de rijke man en Abraham, waaruit blijkt dat hij nog niet beseft dat de verhoudingen drastisch veranderd zijn.

Rijke man: 'Vader Abraham, heb alstublieft medelijden met mij. Stuur Lazarus naar mij toe. Laat die het puntje van zijn vinger in water dopen en daarmee mijn tong wat verkoelen. Want ik verga van de pijn in deze vlammenzee.'

Abraham: 'Ach kind toch, weet je niet meer dat jij tijdens je leven al alles wat goed en mooi is gekregen hebt en Lazarus het tegenovergestelde?

Nu is de situatie omgekeerd: hij wordt in de watten gelegd en jij lijdt pijn. En trouwens, tussen ons en jou is een grote, diepe kloof die niemand kan oversteken; niet van hier naar daar en niet van daar naar hier.'

Rijke man: 'Vader, dan vraag ik u dat u hem naar mijn familie stuurt. Want ik heb vijf broers. Laat hij hen alstublieft waarschuwen, anders komen zij ook nog in deze martelkamer terecht.'

Abraham: 'Zij beschikken over de boeken van Mozes en de profeten. Daar moeten ze naar luisteren.'

Rijkaard: 'Nee, nee, vader Abraham, maar als er iemand uit de doden zou opstaan, dan zouden zij zich wel bekeren!'

Abraham: 'Dat denk je maar. Als zij niet naar Mozes en de profeten luisteren, dan laten zij zich heus ook niet overtuigen als er iemand uit de doden opstaat.'

'In eerste instantie had ik deze gelijkenis gekozen', zegt Jelle, 'omdat het lijkt alsof we hier informatie krijgen over het hiernamaals. Ik zeg "lijkt", want toen ik het verhaal nog eens goed las, zag ik wel dat je op die manier al heel snel in de problemen komt.' 'Ja', reageert Margriet, 'ik heb ook al heel wat dominees hiermee zien worstelen. Aan de ene kant wilden ze met dit bijbelgedeelte bewijzen dat er een hemel en een hel bestaan. Tegelijk bestreden ze te vuur en te zwaard dat je van de ene ruimte in de andere kunt kijken of dat je over en weer een gesprek met elkaar zou kunnen voeren. Oftewel, ze namen het letterlijk voor zover hun dat goed uitkwam en ze wezen het geschetste beeld af als dat niet overeen kwam met hun dogmatiek.' 'Dat herken ik wel', vult Peter aan. 'Het leek bij ons vroeger wel alsof er maar twee soorten teksten in de Bijbel staan: dogmatische of ethische. Er staat wat je moet geloven of wat je moet doen. Zo mogelijk werd alles letterlijk genomen. Soms tot in het absurde. Zo heb ik meegemaakt dat een voorganger - natuurlijk niet mijn vader, hè, dat begrijpen jullie - volhield dat de aarde vier hoeken heeft, omdat dat in de Bijbel staat. Dat moesten dan de vier hoogste bergen op aarde zijn of vier pieken in het magnetisch veld.' 'Niemand vraagt waar het huisje van peperkoek van de heks van Hans en Grietje

staat, maar er zijn wel christenen die zoeken naar de resten van de herberg van de barmhartige Samaritaan', vult Margriet aan. 'Maar Peter', vraagt Mariska, 'hoe weet je dan of je iets letterlijk moet nemen of niet?' 'Dat hangt ervan af of iets letterlijk *bedoeld* is of niet', zegt Peter. 'En dat kun je weer zien aan de literatuursoort en de literaire vorm die zijn gebruikt. Als er in een poëtisch gedeelte staat dat de aarde rust op pilaren, [Job 9:6] dan is dat een dichterlijke uitspraak. Als er in een evangelie staat dat Jezus geboren is in Betlehem, [Mattheüs 2:1; Lukas 2:4-6] dan is dat historische informatie. Een gelijkenis is een verhaal, geen paragraaf uit een dogmatiek.' 'Maar ook als iets letterlijk bedoeld is, kan het toch nog steeds historisch onbetrouwbaar zijn en hoeven wij het niet als correcte informatie te aanvaarden', daagt Astrid hem uit. 'In de Bijbel gebeuren de meest onmogelijke wonderen; er staan mensen op uit de dood. Dat kan allemaal in het mythische wereldbeeld van toen. Maar voor ons verstand is dat onaanvaardbaar. En vroeger dachten ze dat de aarde plat was, om maar wat te noemen.' 'Oei, nou sleep je er wel heel veel bij', zegt Peter. 'Mag ik er even kort op ingaan, Jelle?' Het mag.

Ik zal zijn betoog maar weer even proberen samen te vatten. 'Natuurlijk is het zo dat de wetenschappelijke ontwikkelingen niet hebben stilgestaan. In de tijd van de Bijbel hadden ze nog geen ruimtetelescopen of elektronenmicroscopen, om maar wat te noemen. En ik denk ook niet dat ze op de hoogte waren van de evolutietheorie of de snaartheorie. Al geven de namen al aan dat het bepaald niet om wetenschappelijk vaststaande feiten gaat, zoals we soms lijken te denken. Maar we moeten niet overdrijven. Zo wisten de oude Babyloniërs en de Egyptenaren bijvoorbeeld best het een en ander over de loop van sterren en planeten. Daarmee vergeleken zijn wij de primitievelingen. Wij hebben in de Middeleeuwen herontdekt dat de

aarde om de zon draait en niet andersom. Dat wist men in andere culturen al een paar duizend jaar eerder. En vergeet niet dat Mozes, de eerste grote leider van het volk Israël, was opgevoed als een Egyptische prins. Hij was volledig op de hoogte van de stand van de wetenschap in die tijd. [Handelingen 7:22] Die moet je wat kennis van het heelal betreft dus niet uitvlakken.

Daar komt bij dat we ons in het dagelijks spraakgebruik niet altijd nauwkeurig uitdrukken. Jozua zei “zon sta stil en maan sta stil”, alsof de zon om de aarde draait. [Jozua 10:12] Wist hij niet beter? Maar Mozes had zijn kennis toch aan hem overgedragen? [Numeri 11:28; Deuteronomium 34:9] Of is het maar een manier van zeggen. Zoals wij het ook nog hebben over de zon die opkomt en ondergaat, terwijl in werkelijkheid alleen de aarde een stukje gedraaid is. En we spreken ook van de vier windstreken alsof je die op de kaart zou kunnen aanwijzen. Maar het oosten en het westen bestaan helemaal niet. Wij leven in West-Europa, maar vanuit Engeland gezien wonen we in het oosten.’ ‘En wat dat zogenaamde mythische wereldbeeld betreft’, vervolgt Peter, ‘daar heb ik grote twijfels bij. Het is niet waar dat men in de tijd van het Nieuwe Testament alles voor zoete koek slikte, omdat bijvoorbeeld wonderen wel pasten bij hun primitieve kijk op de werkelijkheid. Daar klopt niets van. Zij vielen telkens van hun stoel van verbazing. [Markus 4:41; Lukas 8:25] En dat Jezus uit de dood zou opstaan, konden zelfs zijn eigen discipelen niet geloven, ook al kondigde Hij het drie keer aan. [Markus 9:10] En toen het gebeurd was, hadden ze nog steeds moeite om het te aanvaarden. Thomas wilde er pas aan als hij tastbaar bewijs gekregen had. [Johannes 20:24-29] Het paste net zo min in hun wereldbeeld als in het onze.’

‘Dus?’, vraagt Astrid. ‘Dus denk ik dat we de bijbelschijvers serieus moeten nemen ook als ze dingen zeggen die ons op het eerste gezicht

onmogelijk lijken. Met name Lukas probeert duidelijk te maken dat alles wat hij beschrijft in de geschiedenis verankerd is. En dat hij geen sprookjes vertelt. Ook Petrus schrijft: “Wij zijn geen kunstig bedachte verzinsels gevolgd, toen wij u de kracht en de komst van onze Heere Jezus Christus bekendmaakten, maar wij zijn ooggetuigen geweest van Zijn majesteit.” [2 Petrus 1:16] Misschien waren de bijbelschrijvers wel minder primitief en zijn wij minder superieur dan wij denken. Lijden wij met ons materialistische wereldbeeld juist niet aan een enorme blikvernaauwing? Als alleen echt bestaat wat je kunt tellen, meten of wegen, waar komen de niet-materiële zaken dan vandaan? Bewustzijn, liefde, schoonheid, goed en kwaad... Zijn dat maar illusies? Dus laten we de bijbelschrijvers niet te snel afserveren. En hen niet te hard vallen over bepaalde wetenschappelijke onnauwkeurigheden als we ons daar zelf ook schuldig aan maken.’

Nou, daar kunnen we het wel even mee doen. Stof tot nadenken. Voor mij in elk geval.

‘Oké’, neemt Jelle het heft weer in handen. ‘De gelijkenis biedt dus geen informatie over het hiernamaals. Het is een beeldend verhaal met een boodschap. Maar welke? Wie wil daar iets over zeggen?’

‘Op het eerste gezicht lijkt het iets van karma’, zei Mariska. ‘Als je het nu goed hebt, krijg je het in een volgend leven zwaar te verduren. En als je nu in ellende leeft, wordt dat straks in balans gebracht. Maar dat zal wel te boeddhistisch gedacht zijn. Bovendien, als het volgende leven eeuwig duurt, dan is de zaak nooit in balans.’ ‘Maar iets van vergelding zit er toch wel in’, zeg ik. ‘Alleen, wat doet de rijke man fout dat hij dit lot krijgt toebedeeld, en waaraan heeft Lazarus het verdiend om in de schoot van Abraham terecht te komen? We hebben toch al eerder geconstateerd dat rijkdom niet per se slecht is en dat armen niet per definitie kinderen van God zijn.’ ‘Volgens de wet van Mozes moest er

voor armen en behoeftigen gezorgd worden. Dat negeert de rijke man volkomen. De zieke bedelaar ligt nota bene bij hem op de stoep', zegt Teun. 'Het slot lijkt ook te suggereren dat hij en zijn broers zich niets van Mozes en de profeten aantrekken', vult Margriet aan. 'De profeten van het Oude Testament drongen ook sterk aan op zorg voor armen, weduwen en wezen.' Dus het punt is niet dat hij geld heeft, maar dat hij Lazarus laat creperen en zo de wet van God negeert. Duidelijk. 'En wat is dan de verdienste van Lazarus?', haakt Mariska in. 'Nou', zegt Jelle, niet zonder een vleugje trots, 'Lazarus is de enige figuur in een gelijkenis die een naam krijgt. Ik dacht, dat zal vast wel iets te betekenen hebben. Dus dat heb ik opgezocht in het bijbelse namenboek uit de boekenkast van Peter.* En jawel, Lazarus is de Griekse vorm van de Hebreeuwse naam Eleazar en dat betekent "God is een hulp". We zijn gepast onder de indruk. 'Dus Lazarus zoekt zijn hulp bij God, mogen we wel zeggen', merkt Peter op. 'Bovendien doet de manier waarop hij beschreven wordt, "overdekt met zweren", denken aan de rechtvaardige Job, [Job 2:7] die ook onverdiend lijden te verduren kreeg.'

Zo zijn we wel verder gekomen, maar we hebben niet het idee dat we de kern al te pakken hebben. 'Ik denk dat we nog wat beter naar het slot moeten kijken', geeft Jelle ons een hint. Dus lezen we dat nog een keer.

En hij [de rijke man] zei: Ik vraag u dan, vader [Abraham], dat u hem [Lazarus] naar het huis van mijn vader stuurt, want ik heb vijf broers. Laat hij dan tegenover hen getuigenis afleggen, opdat ook zij niet komen in deze plaats van pijniging. Abraham zei tegen hem: Zij hebben Mozes en de profeten. Laten zij naar hen luisteren. Hij

* Jurriaan Wijchers & Simon Kat, *Het bijbels namenboek*. 's-Gravenhage: Boekencentrum, 1982. ISBN 90 239 1891 6.

echter zei: Nee, vader Abraham, maar als iemand van de doden naar hen toe zou gaan, zouden zij zich bekeren. Maar Abraham zei tegen hem: Als zij niet naar Mozes en de profeten luisteren, zullen zij zich ook niet laten overtuigen, als iemand uit de doden zou opstaan. Lukas 16:27-31

‘Dit sluit bovendien aan bij het gedeelte dat tussen de twee gelijkenissen in hoofdstuk 16 in staat’, zegt Jelle. Dat gaat volgens het opschrift in de Herziene Statenvertaling over ‘Het blijvend gezag van de wet’, zien we. En dan valt het kwartje. De opmerkingen tuimelen over elkaar heen.

‘God wil dat wij Hem op zijn Woord geloven. De Bijbel moet voor ons genoeg zijn.’

‘En we moeten niet aankomen met “als ik een wonder zou meemaken, dan zou ik wel geloven.” Dat is gewoon niet zo.’

‘Als Jezus later iemand uit de dood opwekt die toevallig (?) ook Lazarus heet, dan staat er toch wel dat er veel mensen tot geloof in Hem komen.’ [Johannes 11:45]

‘Jawel, maar niet zijn tegenstanders, die worden alleen maar meer anti.’ [Johannes 12:10v]

‘Bij Jezus’ eigen opstanding zie je hetzelfde. Als de joodse leiders geconfronteerd worden met het verhaal van de wachters die erbij waren toen het gebeurde, sturen zij bewust een leugen de wereld in.’ [Mattheüs 28:11-15]

‘Ik snap het niet: het verhaal van Jezus’ opstanding is toch juist de kern van de nieuwtestamentische verkondiging? Dus mensen kwamen wél tot geloof omdat er iemand uit de dood is opgestaan.’

‘Er staat ook niet dat zoiets nooit tot geloof kan leiden, maar dat de vijf broers die zich niets van Mozes en de profeten aantrekken zich daardoor

niet zullen laten overtuigen. Wie al verkeerde keuzes gemaakt heeft, zal daar niet zo snel van terugkomen.’

‘Bovendien gaat het bij de opstanding van Jezus om veel meer dan dat er iemand uit de dood is weergekeerd. Dat was wel vaker gebeurd. Dat is geen onderdeel van de boodschap. Die luidt niet “Er gebeuren wonderen, kijk maar er is iemand uit de dood opgestaan”, maar “Jezus heeft de dood overwonnen, Hij heeft ons verzoend met God en daardoor mogen wij voor altijd bij God zijn”. Zoiets is bij de andere opwekkingen totaal niet aan de orde.’

‘Het Evangelie gaat dus niet over de mogelijkheid van wonderen, maar over verlossing door Jezus Christus.’

‘De eerste christenen argumenteerden ook niet op grond van de tekenen die gebeurden, maar op grond van de Schriften. Inderdaad, Mozes en de profeten.’

Zo zijn we weer terug bij het punt waar het om draait: de Bijbel. Als we God niet op zijn Woord geloven, dan zal een wonder ons niet op andere gedachten brengen. We vragen ons af of wij de Bijbel dan wel serieus genoeg nemen. Gaat het bij ons ook niet meer om beleving? Liefst een ervaring met een bovennatuurlijk tintje. Als een soort aanraking door God. Is voor ons het simpele ‘Er staat geschreven’ wel genoeg? Volgens Peter spelen ervaringen wel degelijk ook een rol. Inclusief wonderen. Er staat immers na de opdracht om het Evangelie te verkondigen in Markus 16: ‘En hen die geloofd zullen hebben, zullen deze tekenen volgen: in Mijn Naam zullen zij demonen uitdrijven; in vreemde talen zullen zij spreken’, enzovoort. [Markus 16:17v] Het gaat om de volgorde. Het Evangelie is de basis voor ons geloof. Wonderen zijn letterlijk bijkomstig. Zij *volgen* de gelovigen. Maar ook die spelen in het Nieuwe Testament best een grote rol.

Bijzondere gebeurtenissen kunnen volgens Peter de boodschap van het Evangelie onderstrepen. Ze vormen er niet de inhoud van. Er is niets mis met ons geloof als er niet voortdurend wonderen gebeuren. Het lijkt erop dat wonderen vooral gebeuren waar het Evangelie voor het eerst gebracht wordt. Dat wil niet zeggen dat ze daarna geen enkele rol meer spelen. Paulus heeft het ook over ‘genadegaven van genezingen’ in de gemeente van Korinthe. [1 Korinthe 12:9] Al noemt hij die in de zijn lijst met gaven in Romeinen 12 dan weer niet.

Onze conclusie is dat we met onze kritische westerse geest wonderen niet moeten uitsluiten, maar dat we er ons geloof niet op moeten bouwen. Dat steunt op het Woord van God.

En wie op God vertrouwt kan het in het hier en nu moeilijk hebben, maar zijn eeuwige bestemming is bij God. Wij vinden het moeilijk om over de grens van de dood heen te kijken. Dat in het hiernamaals alles terecht komt, klinkt toch wel een beetje als een vlucht uit de werkelijkheid. Dat is natuurlijk niet de bedoeling. We mogen het niet gebruiken als excuus om onrecht en onbarmhartigheid maar te laten bestaan. Het is wel een troost als de strijd tegen het kwaad ons bij de handen afbreekt. Al hebben Astrid en ik er meer moeite mee om dit te geloven dan de anderen.

GESPREKSVRAGEN

Wanneer neem je de Bijbel letterlijk en wanneer niet? Hoe bepaal je dat?

Hoe lees je de gelijkenis van de rijke man en de arme Lazarus? Welke informatie over het hiernamaals ontleen je daaraan?

Waarom komt de rijke man in de ‘hel’ terecht en Lazarus in de ‘hemel’?

Wat wilde de Here Jezus met dit verhaal duidelijk maken?

Wat heeft die boodschap ons te zeggen?

Stel je eens voor wat er zou gebeuren als er in onze wereld nu iemand uit de dood zou opstaan. Wat verwacht je?

Welke rol spelen wonderen in je eigen leven? En in je geloof?

‘Als we God niet op zijn Woord geloven, dan zal een wonder ons niet op andere gedachten brengen’, werd er gezegd. Wat denk jij?

In hoeverre is de Bijbel de basis voor je geloof? Welke vragen heb je daar eventueel bij? Hoe kun je daar verder mee komen?

7. Een pittige weduwe

De laatste avond zullen we het bijbelgesprek wat korter houden en nog wat napraten bij een hapje en een drankje, zoals dat heet. Natuurlijk hebben we een bloemetje voor Margriet en Peter geregeld omdat we elke keer bij hen te gast zijn geweest. Die vinden dat onzin. ‘Het was juist gemakkelijk voor ons, dan hoefden we geen oppas voor de kinderen te regelen’, zeggen ze.

Astrid vertelt dat ze voor de gelijkenis van de onrechtvaardige rechter gekozen heeft, omdat het de laatste uit de rij is. Dan was ze niet zo snel aan de beurt en kon ze er weer even inkomen. Het verhaal is kort en duidelijk bovendien. En natuurlijk is de weduwe om wie het draait een vrouw naar haar hart: een pittig mensje dat desnoods een rechter te lijf gaat. Zeker, ze weet ook wel dat de hoofdboodschap niet gaat over vrouwenemancipatie, klassenjustitie of sociale ongelijkheid, maar ze wil het toch even gezegd hebben. Big smile.

‘Lukas verklapt eigenlijk meteen al wat de moraal van het verhaal is’, zegt ze. ‘Lees maar mee.’ Dat doen we.

En Hij sprak ook een gelijkenis tot hen met het oog daarop dat men altijd moet bidden en niet de moed verliezen.

Hij zei: Er was in een zekere stad een rechter die God niet vreesde en geen mens ontzag. En er was een weduwe in dezelfde stad en zij kwam voortdurend naar hem toe en zei: Doe mij recht tegenover mijn tegenpartij. En hij wilde een tijd lang niet. Daarna echter zei hij bij zichzelf: Hoewel ik God niet vrees en geen mens ontzie, toch zal ik, omdat deze weduwe mij lastigvalt, haar recht doen, opdat zij uiteindelijk niet komt en mij in het gezicht slaat.

En de Heere zei: Hoor, wat de onrechtvaardige rechter zegt.

Zal God dan geen recht doen aan Zijn uitverkorenen, die dag en nacht tot Hem roepen, ook wanneer Hij lang wacht om hen te hulp te komen? Ik zeg u dat Hij hun met spoed recht zal doen. Maar zal de Zoon des mensen, als Hij komt, wel het geloof op de aarde vinden?

Lukas 18:1-8

In het voorgaande hoofdstuk, Lukas 17, hebben we kunnen lezen hoe Jezus aan zijn discipelen onderwijs gaf over de definitieve komst van het Koninkrijk van God en over de moeilijke tijd die daaraan vooraf zou gaan. We herkenden veel van Mattheüs 24* maar dan korter.

En dan vertelt Hij hen ook nog een gelijkenis ‘met het oog daarop dat men altijd moet bidden en niet de moed verliezen.’ Nou dat is duidelijk, zoals Astrid al zei.

Ergens in een stad was er eens een rechter die geen ontzag had voor God en ook mensen niet respecteerde. Daar woonde ook een weduwe die steeds bij hem aanklopte: ‘Doe mij recht ten opzichte van mijn opponent.’ Een hele tijd trok hij zich daar niets van aan. Maar toen dacht hij: ‘Ik zal ik haar maar gelijk geven, want ze valt me lastig. Straks slaat ze me nog een blauw oog!’

De Here Jezus zei: ‘Luister naar wat die onrechtvaardige rechter zegt. Dan zal God toch zéker recht doen aan zijn uitverkorenen die het dag en nacht tot Hem uitschreeuwen? Zal Hij hen laten wachten? Ik zeg jullie dat Hij haast zal maken om hen recht te verschaffen. Alleen, zal de Mensenzoon als Hij komt wel zulk geloof aantreffen op aarde?’ Met dat laatste bedoelde hij ‘net zulk vasthoudend geloof als de weduwe liet zien’, denken we.

* Zie *De bijbelleesclub-1*, hoofdstuk 6 (gratis te downloaden van ageromkes.nl).

Astrid neemt het voortouw: ‘Wat ik verwarrend vind, is dat we geleerd hebben om een gelijkenis niet allegorisch te lezen maar te letten op het centrale punt van overeenkomst. Het is geen code waarbij je elk element een op een kunt overzetten naar een tegenbeeld in de werkelijkheid. Toch geldt dat voor een aantal elementen soms wel, zoals we gezien hebben bij de uitleg van Jezus Zelf bij de gelijkenissen van de zaaier en het onkruid. Daar wordt gezegd “de zaaier is die en het zaad is dat”. In het verhaal van de vasthoudende weduwe heb ik dan de neiging om te zeggen dat de onrechtvaardige rechter op de een of andere manier model staat voor God. Maar dat vind ik tegelijkertijd dan ook wel weer heel raar.’

‘Het klopt wel dat er in een gelijkenis soms metaforen gebruikt worden’, zegt Peter. Sommige zijn zelfs redelijk standaard. “Vader” staat meestal voor God en “wijngaard” voor Israël. Maar dat is geen wet van Meden en Perzen. In dit geval gebruikt Jezus de onrechtvaardige rechter inderdaad om iets te zeggen over God. Maar zij zijn niet gelijkwaardig. Het is een vergelijking van het meerdere met het mindere. Dat was een bekende stijlfiguur, die je wel vaker in het Nieuwe Testament tegenkomt. Bijvoorbeeld als de Here Jezus zegt: “Als u, die slecht bent, uw kinderen dan goede gaven weet te geven, hoeveel te meer zal uw Vader, Die in de hemelen is, goede gaven geven aan hen die tot Hem bidden.” [Mattheüs 7:11] De bedoeling is dus niet: “Je kunt God vergelijken met een onrechtvaardige rechter”, maar “als iemand die zich van God en mensen niets aantrekt er op een gegeven moment al toe komt om recht te verschaffen, dan zal God, Die rechtvaardig is, toch zeker de zijnen niet laten wachten”’

‘Oké’, zegt Astrid, ‘nu dit is opgehelderd: wat kunnen we verder over dit gedeelte zeggen?’

‘Dat God recht zal doen aan zijn uitverkorenen, begrijp ik toch niet helemaal goed, zegt Jelle. Wij zongen vroeger:

“Zo Gij in 't recht wilt treden,

O HEER, en gadeslaan

Onz' ongerechtigheden,

Ach, wie zal dan bestaan?” [Psalm 130:2 Oude Berijming]

Als God recht doet, moet Hij ons toch allemaal veroordelen? Wij kunnen alleen door genade leven.’

‘Dat herinner ik mij nog wel uit de tijd dat we verkering hadden’, zegt Mariska. ‘Als ik met je meeding naar jouw kerk ging het eigenlijk altijd over de oude vraag van Luther “Hoe vind ik een genadig God”. Maar de Bijbel gaat over zoveel meer dan dat.’

‘Ik begrijp je verwarring wel’, reageert Margriet. Maar het gaat hier niet over onze verhouding tot God. De weduwe had een geschil met een tegenpartij en de rechter moest daarover oordelen. Het gaat erover dat God opkomt voor de zijnen tegenover hun vijanden. Jullie hebben vast ook wel eens gezongen:

“Geduchte God, hoor mijn gebeden;

Strijd voor mijn recht, en maak mij vrij

Van hen, die, vol arglistigheden,

Gerechtigheid en trouw vertreden”?’ [Psalm 43:1 Oude Berijming]

Dat vind ik een heel toepasselijk citaat. Knap van Margriet hoe zij Jelle vanuit zijn eigen achtergrond verder helpt.

‘O ja’, reageert hij, ‘nu zie ik het. Ik denk bij “rechtvaardig” en “recht doen” eigenlijk meteen aan onze verhouding met God, maar dat hoeft natuurlijk niet.’

Jezus’ uitspraak “dat men altijd moet bidden en niet de moed verliezen” zal wel te maken hebben met wat er in het voorafgaande gedeelte staat dat de discipelen soms het zicht op het Koninkrijk kunnen kwijt raken.

En dat ze moedeloos zouden kunnen worden. “Er zullen dagen komen dat u ernaar verlangen zult één van de dagen van de Zoon des mensen te zien, en u zult die niet zien”, [Lukas 17:22] hebben we gelezen. Ook is er in het evangelie verschillende keren sprake van verdrukking en vervolging. [Lukas 6:22] Zoals de Here Jezus Zelf onterecht veroordeeld is, zo zouden ook zijn volgelingen onverdiend lijden te verduren krijgen. [Lukas 9:22v; 14:27; 17:25] Dan begrijpen we wel dat zij denken ‘Dit is toch niet eerlijk? Dit heb ik niet verdiend.’ En dat zij God vragen om dit recht te zetten.

‘Ik vind het toch lastig om dit mee te voelen’, zegt Teun. ‘Zo slecht hebben wij het niet. Maar misschien dat Jezus Zich daarom afvroeg of Hij bij zijn komst nog wel zulk volhardend geloof zal aantreffen. Misschien zijn we niet de moed verloren maar wel het gevoel van urgentie. Misschien zijn we een beetje in slaap gesukkeld.’
‘Dat vind ik dan ook weer niet zó gek’, zeg ik. ‘Men verwachtte dat Jezus snel terug zou komen. Inmiddels laat dat wel al bijna tweeduizend jaar op zich wachten.’ ‘Tja, “I want it and I want it now” is er in de Bijbel niet bij’, zegt Peter. ‘De verlossing uit Egypte liet 430 jaar op zich wachten. En volgens Paulus is de belofte van God aan Abraham pas in Christus vervuld. [Galaten 3:8v, 14] Dan hebben we het ook over een slordige tweeduizend jaar.’

‘Zegt Petrus ook niet ergens dat bij God één dag is als duizend jaar en duizend jaar als één dag als de mensen mopperen “Waar blijft de belofte van zijn komst”? [2 Petrus 3:4, 8] Blijkbaar houdt God er een andere tijdrekening op na dan wij’, zegt Teun. ‘En de opmerking dat we de moed niet moeten verliezen, past daar dan wel bij.’

‘Soms lijkt het inderdaad wel alsof God alles maar op zijn beloop laat’, mijmert Teun. ‘Ik zou wel willen dat Hij wat duidelijker in onze wereld

ingreep om de zaken recht te zetten. Ik geloof ook wel dat Hij dat eens doen zal, maar ik heb moeite om verwachtingsvol te blijven bidden.' Dat herkennen we allemaal wel. We mogen ons de les van de weduwe wel aantrekken.

Het bijbelgedeelte was kort. Wij waren lang van stof. Tijd voor een wat meer ontspannen afsluiting van het seizoen.

Terugkijkend vinden we dat we veel hebben opgestoken. Mijn eigen kijk op de Bijbel is ook veranderd. Hoe zal ik het zeggen; minder 'oude verhalen' en meer 'relevante gedachten'. Minder iets om de kinderen op een zondagschool mee bezig te houden en meer vormend voor het leven van alledag.

Astrid noemt vooral de literaire veelkleurigheid. 'De Bijbel is veel minder saai dan ik dacht. Hoogstaander ook, wat de taal betreft. Ik zag de bijbelschrijvers als eenvoudige, vrome mensen. Ik heb veel meer bewondering gekregen voor hun literaire prestaties. Zoals Mattheüs met zijn vijf redevoeringen. Knap hoe hij met weinig hulpmiddelen zijn materiaal geordend heeft.'

Ook Jelle is meer de verscheidenheid in de Bijbel gaan zien. Niet alleen als het gaat over de inhoud van de boodschap, maar ook wat betreft de taalkundige rijkdom. 'Ik lees het minder als een heilig boek dat buiten de werkelijkheid staat en zie nu beter hoe levendig een en ander getekend wordt. Natuurlijk blijft het een heilig boek. Ik bedoel dat het niet bedoeld is om alleen maar als kerkelijk ritueel voorgelezen te worden. Als onderdeel van een ceremonie die los staat van het dagelijkse leven. In veel religies heb je van die hoogdravende, mystieke teksten, die nauwelijks voor dagelijkse consumptie geschikt lijken. De Bijbel is veel aardser, geschreven om je direct bij de kladden te grijpen. Vaak ook met humor. Zoals die rechter die bang is dat een vrouw hem een optater zal verkopen. Of die knecht die een heleboel geld in een gat

in de grond stopt. Natuurlijk zit daar ook een tragische kant aan. Net als bij die meisjes die met olielampjes zonder olie op pad gaan. [Mattheüs 25:3] Maar het zijn ook haast komische situaties. Bij die knecht zullen de omstanders toch wel gedacht hebben “Wat een stommeling, wat hij doet is toch hartstikke riskant? Bij de bank zou het geld veel veiliger zijn. En dan had hij nog rente gekregen ook!”

‘En er zit ook meer spanning en dreiging in dan ik mij gerealiseerd had’, zegt Mariska. ‘Het zijn niet allemaal mooie, troostrijke verhalen. Jezus ging naar Jeruzalem met de dood voor ogen. Er is sprake van laster en verraad, van strikvragen en een schijnproces. Ook Jezus’ waarschuwingen richting zijn volgelingen zijn niet mis. Ook al hebben we het nu dan goed, ik heb toch meer het idee gekregen dat we niet naïef moeten zijn. Het kan ons ook overkomen.’

‘Dus?’, vraagt Jelle, ‘gaan we na de zomer door? Ik voel er wel voor.’ De meesten vinden het zeker de moeite waard om elkaar ook op deze manier te ontmoeten. Niet alleen bij een partijtje tennis of een biertje. Of het per se bijbelstudie moet zijn, daar zijn we niet unaniem over. ‘Voor mij hangt het er ook wel van af waar we het dan over gaan hebben’, zei Astrid. ‘Ik heb daar nu weinig beeld bij. Misschien kunnen Jelle en Peter weer met een voorstel komen?’

Jaja, het is niet gemakkelijk om het ons naar de zin te maken. Als we ergens tijd in steken, willen we wel van tevoren weten of het de moeite waard is! Onzin natuurlijk. We vermorsen allemaal zoveel tijd met zinloze bezigheden. Met onzinnige appjes, zogenaamd grappige filmpjes, spelletjes en noem maar op. En waarom ook niet. De boog kan niet altijd gespannen staan.

Laten we het maar zien als een uitdaging aan Peter en Jelle om met een goed doortimmerd voorstel te komen.

Ik heb er wel vertrouwen in.

GESPREKSVRAGEN

Vertel in eigen woorden wat de hoofdpersonen uit de gelijkenis zeggen en doen.

In hoeverre zegt het gedrag van de onrechtvaardige rechter iets over God?

In welk opzicht is de weduwe een voorbeeld voor ons?

Welke lessen trek je hier voor jezelf uit?

In hoeverre worstel je met het onrecht in deze wereld? Wat verwacht je daarbij van God?

Wat doet de verzuchting van de Here Jezus 'Maar zal de Zoon des mensen, als Hij komt, wel het geloof op de aarde vinden?' met jou?

Wat heb je het afgelopen bijbelstudieseizoen vooral geleerd? Wat heeft je verrast en wat heeft je in je geloof bevestigd?

Evalueer met elkaar ook de gang van zaken op de kring. Waar ben je blij mee en wat zou je een volgend seizoen liever anders zien?

Wat gaan jullie het volgende seizoen bespreken en hoe gaan jullie dat voorbereiden?